నీతిచంద్రిక, సంధి

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల రు. 0-8-[illegible]

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ నందు ముద్రింపబడినది

నీతిచంద్రిక, సంధి.

TO

Edward Parr Metcalfe, Esq., M. A.,

PRINCIPAL, PROVINCIAL COLLEGE,

RAJAHMUNDYR.

THIS LITTLE VOLUME

IS

MOST RESPECTFULLY DEDICATED

BY

THE AUTHOR

AS A SLIGHT MEMORIAL OF SINCERE ESTEEM.

పీఠిక.

చిత్రపదము.

శ్రీకరు నవ్యయు నాద్యున్
లోకదయావనశీలున్
శోకవిశోషణు నీశున్
బ్రాకటభక్తిని గొల్తున్.

తేటగీతము.

ఆంధ్రభాషను బద్యకావ్యములు పెక్కు
మున్ను లోకోపకారకంబుగ రచించి
నట్టి నన్నయాదుల నెదయందుఁ గొలిచి
వచనకావ్యంబులను వ్రాయువారిఁ దలఁతు.

ఉత్పలమాల.

ఇంతకుమున్ను నేను రచియించినవిగ్రహతంత్ర మెల్లచో
నెంతయుఁ గష్టశైలి రచియింపఁగఁబడ్డ దటంచుఁ బల్కుటన్
వింతగనాకు లేఖలను బెక్కురు వ్రాయుచునుండఁ జేసి య
త్యంతము వ్రాసితిన్ సులభమౌగతి దీనిని సంధితంత్రమున్.

తేటగీతము.

పలుమఱు హితోపదేశంబు భారతమును
బంచతంత్రంబుఁ బరికించి, వానిలోన
వలయుకథలను గొని దీని వ్రాసినాఁడఁ
గ్రొత్తగాఁ గొంత యందందుఁ గుదురుపఱిచి.

చిత్రపదము.

పెద్దల వేఁడెద దీనన్
దిద్దఁగ దోషము లున్నన్
విద్దియ చాలనినన్నున్
దద్దయుఁ గూర్మిక్షమింపన్.

నీతిచంద్రిక

సంధి

తదనంతర మా నరవరకుమారు లాధరణీ సురప్రవరున కిట్లనిరి. "స్వామీ! మీ యనుగ్రహంబు కతంబున, విగ్రహమును సమగ్రముగా నాకర్ణించితిమి. దయచేసి యింక సంధిని సహితము ప్రసాదించి మాకుం గర్ణరసాయనంబు గావింపుఁడు." అనవుడు సమస్త నీతిశాస్త్ర మర్మజ్ఞుం డగు విష్ణుశర్ముం డిట్లని చెప్పందొడంగె:—

అమ్మాడ్కి భీమసంగ్రామంబున నిహతానేకసైనిక లోకంబు లగు మయూర మానసౌకంబులకు గృధ్రచక్రవాకంబులచే క్షణమాత్రంబున సంధి చేయఁబడియె. ఆవిధంబు వివరించెద వినుండు.

ఆరీతిని దారుణం బగు ప్రవిదారణంబున వీరవారం బెల్ల మారణంబు నొందినఁ జింతాక్రాంత స్వాంతుండై వరటా కాంతుండు మంత్రిం జూచి "సర్వజ్ఞా! ఎవఁడు మనదుర్గంబున నగ్గి పెట్టిన దుష్టాత్ముఁడు? పగఱచేఁ బంపంబడి యెవ్వరయినఁ బ్రచ్ఛన్నవేషు లయి మనదుర్గంబు నివాసంబుగా నుండి మనల మోసపుచ్చి, చిచ్చుంటించి పోరుగదా!" అనిన వినయావనతుం డయి చక్రవాక ప్రశస్తుం డిట్లనియె.

"దేవా! దేవరవారికి నిష్కారణబంధువై యుండు నీలవర్ణుం డిప్పు డే మొకో సపరివారంబుగాఁ గానరా కున్నాఁడు. నాకుం జూడ నిది యంతయు నావిశ్వాసఘాతకుని విచేష్టితమ యని తోఁచుచున్నది. దేవర యమాయకత్వమే దేవర నింతకుం దెచ్చినది. పుట్టుపూర్వ-

ములను విచారింపక యవిశ్వసనీయు లగు నభినవాగతులయెడ హృద
యంబు సదయంబు గావించి నమ్మినపాపఫల మనుభవింప నేఁడు
కాలము వచ్చినది." అనిన రాజును క్షణమాత్రంబు స్వాంతంబునఁ
జింతించి—"ఇది యంతయు మా దురదృష్టము. మా యదృష్ట
మిట్లుండఁగా నెవరి నన వలసిన పని యేమున్నది. ఈవిషయంబున
దైవప్రాతికూల్య మొక్కటియె కాని మంత్రులదోషంబు లేశంబును
లేదు. మనుష్యప్రయత్నముచేఁ గార్య మెంత చక్కఁగా సంఘటింపఁ
బడినను, దైవయోగము చేతం జెడిపోవును. నిటలలిఖి తాక్షరంబులు
తుడిచివేయ నెవ్వరిచే నగును." అని యూరకుండెను.

అపుడు సవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె—"లోకములోఁ
బండితులు కానివారు తమ కొక్కవిషమదశ ప్రాప్త మయినప్పుడు,
దైవమును గర్హింతురు; కాని యాత్మకర్మదోషంబుల నెఱుంగఁ
జాలరు. అపథ్యానురాగు లగురోగుల లాగున నృపాలురును హిత
తంత్రు లగు మంత్రులమతి నతిక్రమించి యాత్మవంచకు లయి యభి
నవప్రియులం బురస్కరించుకొని కార్యంబు ముగిసినవెనుక గర్వము
సర్వముం దూలి యప్పు డదృష్టముం జేసుకొందురు. సుహృదులును
హితకాములును నగుసచివుల వాక్యంబులాదరింపనివారు సహవాసి
హితోపదేశంబు వినక చెడినదీర్ఘసూత్రుండను విసారంబుతీరున వినా
శంబు నొందుదురు. ఆకథ వక్కాణించెద నవధరింపుండు."

ఒక్కయేటిమడువున దీర్ఘకాలమునుండి, దీర్ఘదర్శి, ప్రాప్తకాల
జ్ఞుఁడు, దీర్ఘసూత్రుఁడు, నని మత్స్యంబులు మూఁడు కూడి వసియించు
చుండును. అట్లుండఁ గొండొకకాలంబునకు వేసవి సమీపించుడు,
దీర్ఘదర్శి తక్కటిమీల రెంటిని జేరఁజీరి యిట్లనియె — "మిత్రు
లారా! వి[illegible]రుసుం జూచు చున్నారుగదా! ఆదినమున కాదినము

వేసఁగి మిగుల నాసన్న మగుచున్నది. ముందు నిక్కముగా
నీళ్ళింకఁ బాఱెనేని మన కొండొకచోటికిం బోవ శక్యము కాదు.
కాఁబట్టి యిప్పుడే యీయేటం బడి వెడలి యగాధజలంబును జలచర
బహుళంబును నగు మఱియొక్కమడువుం జేరుదము. అనినఁ బ్రాప్త
కాలజ్ఞుం డిట్లనియె. భవిష్యదర్థంబునందుఁ బ్రమాణముం గానము;
కాఁబట్టియె బుద్ధిమంతులగువా రెప్పటి కేది ప్రాప్తమగునో యప్ప
టికి దానికిం దగినట్లు కార్యము ననుష్ఠింపఁ జూతురు; కాని ముం
దెప్పుడో యొప్పమి రాఁబోవు నని యిప్పుడే చిత్తంబున ఱిత్తవిచా
రంబు పెట్టుకొని కుందరు. ఇట్టిమడువు మహార్ణవంబువడువున నుండఁగా
నిప్పుడే యింతవంత యేల? అంత పుట్టినప్పుడు పోలినతెఱంగు
చూచుకొందము." అనిన దీర్ఘసూత్రుం డేమియు నాలోచన పాలు
వోవక యూరకుండె. అంతయు న్విచారించి దీర్ఘదర్శి యింక నిందు
నిలుచుట కార్యంబు కాదని మున్ముందె యలంకువ పడి జలసమృ
ద్ధం బగు మఱియొక్కమడువుం బ్రవేశించె. ఆవెనుకం గొన్నాళ్ళు
గడచిన నెండలు మెండగుటఁ బూఁటపూఁటకు జలంబు లింకఁ
జొచ్చిన, జాలరులు వచ్చి యూఁతలు, చిక్కములు, మీలపుట్టికలు
మొదలగు వానితోడ నీరంబులఁ జొచ్చి, ఝషంబులం గలఝషంబుల
నెల్లఁ బట్టి త్రాళ్ళం గ్రుచ్చుచుండఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుం డొక్కవెర
వూహించి యం దొక్కత్రాడు నోరం గఱచికొని గ్రుచ్చినట్టు లంటిపట్టు
కొని గ్రుక్కుమిక్కనక యుండెను. అప్పుడు దీర్ఘసూత్రుం డబ్బారిం
గడచునుపాయంబుఁ గానక "యేమి చేయుదు నెందుఁ జొత్తు"
నని తత్తఱించుచు నిందు నందు మిట్టిమిట్టి పడుచు దుముకులాడు
చుండం జూచి యాకైవర్తులా వాలుగను లగుడంబున నడిచి మడియిం
చిరి. అంత నాధీవరులు మీలవేటఁ జాలించి వారిచరంబులమొదళ్ళ

నంటినమంటిని గడుగ మీాలగుదుల జలంబుల జూపించునప్పుడు మీానం
బులనందున నిరుడాడలం ద్రాడు గఱచి పట్టుకొని గిట్టినట్టులు కదల
మెదల కున్న ప్రాప్తకాలజ్ఞుడు మెల్లగాఁ ద్రాడు విడిచి గంభీరవారిం
బ్రవేశించి ప్రాణత్రాణంబు కావించుకొనియె. కాఁబట్టి మిత్రులహిత
వచనంబులు విననివాఁడు దీర్ఘసూత్రునివిధంబున నంతంబుఁ జెందును.
మఱియు దీనసం శొకవిశేషంబుకూడఁ గలదు. ముందుగా ననాగ
తము లగుకార్యంబుల నూహించి మెలఁకువ పడువాఁడు దీర్ఘదర్శి
విధంబున నాపదం బొరయక సుఖంచును; అప్పటికిం దోఁచినట్టు
వెరవు పరికించి ధైర్యముతోఁ గార్యము నిర్వర్తింపఁ జూచువాఁడు
ప్రాప్తకాలజ్ఞుని తెఱంగునఁ బరమసంశయాస్పదం బయినబ్రదుకుం
గాంచును; భవిష్యదర్థంబునుఁ గానక సమయోచితం బగునుపా
యంబునుఁ దోఁచక యూరకుండువాఁడు దీర్ఘసూత్రునికైవడిఁ దప్పక
యుప్పాడ ముప్పుఁ జెందును.

అనునప్పుడ్డొప్పనివారివీటం బుట్టువింతల నారసి రాఁ గ్రమ్మఱఁ
బంపఁబడిన ధవళాంగుండు చనుదెంచి యంచలరాయనిం గాంచి నమ
స్కరించి యిట్లనియె. "స్వామీ! ప్రతిక్షణంబును దుర్గశోధనంబు
కర్తవ్యంబని మున్నే విన్నవించుకొని యున్నాఁడనుగదా? దేవర
నావచనంబులయెడ ననాదరంబు చేసి యావనిం గావింపరైతిరి.
అక్లిమటి యుండుటవలనిఫల మిప్పు డనుభూతం బయినది. గృధ్రా
నీతం బయినమేఘవర్ణుం డనువాయసముచేతనే మనదుర్గదాహంబు
చేయఁబడినది. అతఁడే మీాపాల నీలవర్ణుం డనఁ జనవరియై యుండిన
వాఁడు. ఆప్రకారము—అనునంతలో నాతనిమాట కడ్డము వచ్చి
తల యూఁచి విశ్వసించి మరాళవల్లభుం డిట్లనియె. "శౌనాను: ఉప
కారంబువలనంగాని ప్రణయంబువలనంగాని కానివాని విశ్వసించి

నాతఁడు వృక్షాగ్రమున నిద్రించువానివలెనే యధఃపతితుం డగుట
సందియము లేదు. తదనంతరోదంతంబు చెప్పెదము." అనుచు బకం
బిట్లనియె. "ఆప్రకారము దుర్గదాహంబు చేసి డాయవచ్చిన మేఘ
వర్ణునిఁ జిత్రవర్ణుండు సగౌరవంబుగా బహూకరించి, ప్రసాదమేదు
రంబుగా మంత్రివంకఁ జూచి యిట్లనియె. — "కృతకృత్యుఁ డయిన
భృత్యుని కృతం బూరక పోరాదు. ఆతండు మనోవాక్కుల సంతో
షించు ప్రతిఫల మవశ్యము కలుగవలయును. కాఁబట్టి యీ మేఘవర్ణుని
నే యీ కర్పూరద్వీపరాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేయుదము" అని చెప్పి
నప్పుడు పోరిచొప్పు తలఁపునం బాఱి పరధ్యానముతో విచారించు
చున్న రాజుం జూచి మంత్రి చక్రవాకంబు: "ప్రణిధి యేమో
ముఖ్యాంశంబు మనవి యొనరింపఁ బోవుచున్నాఁడు. దేవర పరాకు
లేక సాకల్యముగా నాకర్ణింపవలయును." అనుచు ఱేఁడు; "ధవ
ళాంగా! మేము చిత్తగించుచునే యున్నారము. ఏదీ? తరువాతి
వృత్తాంతమును వినిపింపుము." అనవుడుం బ్రణిధి యిట్లు విన్నవించు
చున్నాఁడు.

అంత నామాటలకుఁ బ్రధానమంత్రి యైన దూరదర్శి యి
ట్లనియె: "దేవా! ఇప్పు డేలినవారు సెల విచ్చిన దంత యుచితం బని
నేఁ దలంపను. ఈతనికి మీ లొసరింపఁ దలంపుఁ గొంటిరేని, ప్రసా
దాంతరము చేయుటయె యెంతయు నర్హ కార్యము. చూడామణి
స్థానమునం బాదుకర నిడఁగూడనట్టు, మహాత్ము లుండఁదగినపదంబు
నందు నీచుల నెప్పుడును నిలువరాదు. నీచస్థానయోగ్యునిం దెచ్చి
యతిశయస్థానమునందు నిలిపినభూవిభుండు, కాళ్ళం దొడుగఁ దగిన
పాదుకలం దల ధరించినవానివలెఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగును. లోకములో
దేవర యెఱుఁగనిది మఱి యెవ్వ రెఱుఁగుదురు? పూజించినను నవ

మానించినను గూడ నపకారంబు చేయుచుండుట యల్పులకు నైజ
గుణము; శిరంబున ధరించినను గాలం ద్రొక్కినను భుజగంబు బడలు
పడం గఱచును గదా! నీచులు శ్లాఘ్యపదంబుం బొందుదురేని
ఒకానొకప్పుడు మేలు చేసినవానికే ద్రోహంబు చేయఁ జింతింతురు.
మున్నొక కాలసర్పము వణిజునిచేఁ బ్రతికింపఁబడియు, నాతనికే యప
కారంబు చేయఁ జూచెను. దేవర కాకథ వాక్రుచ్చెద నవధరింపుఁడు.

హిమవంతంబు ప్రాంతంబున నొక కాంతారంబునఁ గాలి తెరు
వున నొక బేహారి చనుచుండెను. ఆయెడ నాయడవియందు దావపావ
కుండు గడు నడరి నలుగడలఁ జుట్టి యొక్కపట్టున నొక్కపెట్టునఁ
బెక్కుచెట్లం గాల్చుచుండెను. అట్లు వెంటనె మంటలు మింట నంటఁగా
నానడుమ నొక్కకాలవ్యాళంబు చిక్కుకొని యెక్కడకుం బోవఁ
ద్రోవఁ గానక యాకాసం జను చున్నవాణిజునిం గని పేరెలుంగున
నిట్లనియె. "ఓయార్తజనశరణ్యా! ఈయరణ్యంబు నలుదెసలుం గ్రమ్మి
ముమ్మరమ్ముగఁ జుట్టుకొన్న యీయొరగలింబడి ప్రాణంబులు గోలుపో
వలసి వచ్చెఁగా యని రక్షణోపాయంబు తోఁపక దైవంబుం బ్రార్థించు
చుండఁగా నాపాలిటిదైవంబు చందంబున సమయమున సన్నిహితుం
డయినాఁడవు. శరణాగతభరణంబున శిబిచక్రవర్తిని దలఁపింపం దగు
నీయంతటిలోకోత్తరుని శరణొందితిని. ఇఁక నాకేమి కొదవ; జాగు
సేయక వేగ వచ్చి ప్రాణదానంబు చేసి పుణ్యమునం బొమ్ము. నే
విన్నవింపఁగల దంతయు విన్నవించితిని. పిమ్మట దమచిత్తము నాభా
గ్యము. అని మఱియు దీనాతిదీనంబు లగువచనంబులఁ బ్రార్థింప,
నాతఁడు దుష్టజంతువు వంతసహితము చూడఁజాలక యగణ్యకారు
ణ్యంబున డాయఁబోయి లోపల మిలమిల మెదలుచు నరణ్యరోదనంబు
సేయుచున్న భుజంగముం గనుగొని, తనచేతికఱ్ఱకొనకుం [illegible]

ద్రాటితో నొకసంచిని ద్రేలం గట్టి, మూకజ్ఞమొదలు చేతంబట్టుకొని యుపాయముగా సంచిని బోనలో జాఱ విడిచెను. తోడనే యాపన్నం బగు నాపన్నగంబు సంచిలోం దూఱి చుట్టచుట్టుకొని యుండెను. అంత నాపణ్యాజీవుండు మెల్లంగా సంచిని బయటం దీసి యాశీవిషము నొకచోట విడిచి పెట్టెను. ద్రొక్కంం బోయిన గుడి విఱిగి మీాందంబడినట్టు తోడనే యాగ్రహించు బుసకొట్టుచు లేచి, మనుష్యులు పాములం గంటం బడినతోడనే చంపుచుందురు. కాంబట్టి యట్టి మాకులంబున కెల్లను మృత్యుప్రాయులైన వారిని దొరకినపుడు దొరింపక విడువ రాదని పలుకుచు, నాలుక లార్చుచుం గవిసి యాతనిపైం బడి కఱవం బోయెను. అందుల కాతం డడలు గడలుకొని వడంకుచుం బరిసరధరాధరదరీద్వారంబులు మాఱుమ్రోయ నఱచుచు సంచి నొకమూలం బాఱవైచి దర్వీకరము వెనుక యుం దాను ముందును గాం బఱవం జొచ్చెను. ఆచేరువ పొదలో నిదురించు చున్న గోమాయు వాయులుకుడు విని యులికి పడి లేచి వచ్చి, ఫణికిని వణిక్ఛిరోమణికిని నడుమ నిలిచి యిట్లనియె. "ఓయురగరాజమా! ఏల యూరక రోంజుచు నీపాఱుంబోతువెంటం బడి పరుగెత్తుచున్నాండవు? ఇంచుక నీవు నిలిచి నీవార్త నాతోడం జెప్పుము. నాచేత నగు సాహాయ్యం బున్నం జేసెదను" అనినం గృష్ణాహి తన యాపద్వృత్తాంతంబును బూసగ్రుచ్చినరీతిని వినిపించెను. అది విని యక్కజం పడినట్లభినయించుచు నక్క యిట్లనియె: "ఓమిత్రమా! ఇప్పుడు నీవు చెప్పినచరిత్రము విస్రంభపాత్రముగా నేం జింతింపను. ఈసంచి యెక్కడ? నీదేహమెక్కడ? దీనిలో నీవు దూఱుట యెక్కడ? నీవు చూడంబోయిన పెద్దబొఱెం డున్నావు; సంచిలో పట్టుమన్న జేనెడు లేదు. నీవిందు మరలం జొచ్చి చూపువఱకును

నీమాట సత్యమని విశ్వసింపఁ జాలను." అనుచు నానాగుఁబా మప్పుడ సంచిం బ్రవేశించి, తొల్లింటియట్టుల చుట్టఁ జుట్టుకొని లోపల నిమిడి యుండెను. వెంటనే యాసృగాలము, మోమున వైవర్ణ్యంబు మిగులఁ బెదవులు తడుపుచు నిలుచున్న యావణిజునకుం జేసైఁగ చేసి యాసంచిమూతిని గట్టిగా దారముతో బిగింపుమని చెప్పెను. అతఁ డాప్రకారము చేసి, తనచేతిబడితముతో సంచిమీఁద నాలుగుమోఁదులు మోఁది దండకారాకమున స్వర్గలోకమునకుం బుచ్చి, జంబుకంబుం గొని యూఁడి తనదారిఁ బోయెను

కాఁబట్టి క్షుద్రులు తము కుపకారంబు చూపినవారికే యపకారంబుఁ దలంతురు. అంతియ కాక, క్షుద్రులయెడం జేసిన యుపకారంబును ఇసుకయందు రచించినముద్రయుం బోలెఁ జాల కాలంబు నిలువదు. మార్జాలంబును ధర్మకర్తఁగా భావించి సేవింపఁ బోయినశశకపింజలములకుం బోలెఁ దమకెప్పుడు కీడు మూఁడునో యని యెంచి, ప్రజలును వల్పునిం గొలిచి యుండ నోడఁబడరు. మీ కాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుఁడు.

వింధ్యాటవిలో నొకవృక్షకోటరంబునఁ జిరకాలమునుండి కపింజలంబను పక్షియొకటి కాపురంబుండును. ఒకనాఁటి సూర్యాస్తమయసమయంబున మొయిలుమొత్తమ్ములు వియత్తల మెల్లఁ గాఱు క్రమ్ముకొని కడవలం ద్రిమ్మరించిన ట్లొకజడివాన కురిసెను. ఆవర్షంబునం దడిసి తడసి యాపులుఁగు వేళకుఁ దొఱ్ఱఁ జేర లేక పోయెను. అప్పుడు దీర్ఘకర్ణం బనుశశం బొక్కండు భృశంబును వానను నాని యాశకుంతం బుండుతరుకోటరంబు చేరి, నెమ్మదిగా నందు సుఖనిద్ర చేయుచుండెను. ఇంతలోఁ గపింజలము తననివాసస్థలి స్వాదకు కొనుచుఁ జిమ్మచీకటిలో వచ్చి లోన నిదురించు కుందేటిం గని

యుపలించి కోపంబు గదుర నిట్లనియె. "ఛీ! శశాధమా! నేనింటలేనిమొద వచ్చి నీవు నావరంబున నాగృహం బాక్రమించుకొని నిశ్శంకముగా శయనించు చున్నాఁడవు. ఇంకనైన నాలస్యంబు చేయక నాయిల్లు నాకు విడిచి యవలికి లేచి పో. పోకుంటివా నీప్రాణములు నీవి కావు" అనిన గృహంబున శశం బి ట్లనియె. "చాలుఁ జాలుఁ నీవెవరింపుమాట లింకటితోఁ గట్టి పెట్టుము. దీర్ఘకర్ణునిముందఱనా వీరంబులు పలుక వచ్చితివి! వాపీకూపంబులును, దటాకంబులును, దరువివరంబులును నెవ్వరు ముందుగా నాక్రమించుకొందురో నాఁటికి వారివి గాని యెల్లకాలముఁ బ్రత్యేకముగా నొకరిసొత్తులు గావు. మా టాడక పో పో. పో న్నొల్ల వే నెయ్యడకైనం దగవునకు రా పోదము" అనిన "న్యాయవాదమునకు రమ్మన్నచో రానన వచ్చునా? ఈరాత్రి పుచ్చి వేగింపం బోదము. అందాఁక గొంచె మోపిక పెట్టుము." అని యాకొంచరాత్రి నెట్లో వేగించి తూరుపు తెల్లవాఱునను శశంబును లేపి, దానితోఁ దగవునకుం బోదము నను వు ముని నాలుగడుగులువెట్టి, యూపిట్ల మనవివాదంబుఁ దీర్పఁ గలవాఁ డెవ్వఁ డనిన దీర్ఘకర్ణుం డిట్లనియె "నర్మదానదీతీరంబున దధికర్ణుం డనుమార్జాలవల్లభుం డొకండు గలఁడు. అతఁడు బహుకాలవృద్ధుఁడు; బహువ్యవహారదర్శి; శాంతమూర్తి; సజ్జనుఁడు. అతఁడే మనచిక్కు వదలింపఁ దగినవాఁడు." అనినఁ గాఁబోలు నని యొకఁబడి యాకపింజలము కుందేటితోడఁ గూడఁ గాల్నడుపునం జని చని మిట్టమధ్యాహ్నమున నాజీర్ణోతు వుఁడు తావుం జేరెను. ఆహా! కాలంబు చేసు వయినఁ దల లుత్తరించుకొని పోవుచోటికే పాదంబు లెంతదూర మయిన, శరీరధారుల నీడ్చుకొని పోవును గదా; ఆట్లాశశకపింజలములు గమ్యస్థానంబుఁ జేరి, పురోభాగమున వృద్ధ

మార్జాలునిం గాంచి, కపటధార్మికుఁడును కేవలజఠరపూరకుం
డును నని యెఱుంగక యిట్లనియెను. "ఓ మార్జాలనాయకా!
మాలో మాకు స్థలవివాదం బొక్కటి పుట్టి దానిని ధర్మ
స్వరూపుల రగుస్వామిసమ్ముఖమ్మునం దీర్చుకోవలెనని బహుదూరము
నుండి యాస పడి వచ్చినవారము. మమ్ముఁ దడవు కూర్చుండఁ
బెట్టక నిష్పక్షపాతకముగా వేగిరము మావ్యవహారంబు తీర్చి మమ్ము
మా నెలవులకుఁ బంపివేయుము." అనిన నాముసలిపిల్లి యిట్లనియె:-
'అయ్యలారా! మీ రేమో దూరమునుండి చెప్పుచున్నారు. జరాభరం
బునకుఁ జాంద్రాయణాదివ్రతంబులు తోడుపడఁ గృశించి యింద్రియ
పటుత్వము తగ్గి యున్నవాఁడఁ గాన నాశ్రవణంబులు దూరమునుండి
మీ వాక్యంబులఁ దిన్నఁగా గ్రహింప నేరకున్నవి. మీ రిరువురుం
జేరి యొక చెవి చెంతం జేరి మీమీవివాదాంశంబులఁ దేటపడ నుచ్చ
స్స్వనంబునం దెలుపుఁడి. మాకనుష్ఠానసమయంబు సమీపించు
చున్నది; మాధ్యాహ్నికంబు లొనరించి దానధర్మములు చేసికోవలెను.
అయినను దగవు తీర్పఁ గలవా రెందఱో యుండ మీరు వారి
జేరంగాదని, నే నేమో నిష్పక్షపాతముగాఁ దీర్చువాఁడ నని విని
కడుదవ్వులనుండి వచ్చియున్నవారు. అట్టి మిమ్మూరక పంపుట మము
బోఁటితపస్వులకు ధర్మంబు గాదు. ఈలోకములోనే యెల్లకాలము
పుట్టి కట్టుకొని యూఁగు లాడఁ బోము. కాలధర్మము నొందినప్పుడు
ధర్మమొక్కటే దక్క నీలోకములోని వేవియుఁ గూడ రావు. కాఁబట్టి
యట్టిధర్మమును మాత్రము వేయియాపదలు వచ్చినను జెడనాడు
కొనక కాపాడుకొనుచు రావలెను. ఇది యెంతయు సత్యము. సత్య
మెప్పుడును దప్పరాదు. సత్యమే సర్వశుభములకు మూలము. సత్యము
నకుఁ దోడు భూతదయయు నుండవలెను. భూతదయయే సమస్త ధర్మ

ములకు నలంకారము. తన దేహమున నొక్కకంటకము సోఁకినంతనె యెంతనొప్పి కలుగునో యెల్ల దేహధారుల శరీరవేదనయు నట్టిదే కదా యని యెఱింగి తత్త్వజ్ఞు లెప్పుడును హింసకుం గడుదవ్వుగఁ జరియింపు చుందురు. క్రూరకర్ము లీయర్థం బెఱుంగక దయయు ధర్మంబును విడిచి దేహయాత్రామాత్రమునకై పరోపతాపంబు చేయఁ బాలు పడుదురు. "స్వాశ్రితావనసమోనహిధర్మ" యని వేదములు ఘోషించును గదా! కాఁబట్టి యాశ్రిత రక్షణమునకు సమాన మయిన ధర్మము మఱియొకటి లేదు. విషాధం బగు లోభంబును మొట్టమొదట మొదలంట నున్మూలింప వలయును. ఎంత సంపాదించినను బ్రాణావసాన సమయంబున లోకములోని దేదైనఁ దలఁ గట్టుకొని పోదుమే! ఓమూర్జారా! పాపభూయిష్ఠం బయిన యీ కలికాలంబున నీవెందఱ వశవర్తులం గావించుకొని యెందఱచే నెన్ని దుష్కార్యములఁ జేయించుచున్నావు? ఓహో! నీపేరు తలంపునఁ బొడినంతనె నాగుండెలు పగులుచున్నవి! అని యవ్వృద్ధుఁబిల్లి చల్లని మాటలతో నల్లన ధర్మోపన్యాసంబులు సేయుచుండ నా శశకపింజలములు విశ్వాసముతో బిడాలమును డాయం బోయి రెండును రెండు చెవులలోను దనతన వ్యవహారమ్ములను జెప్పుకొనుచుండ, పిట్టతగవు పిల్లి తీర్చె నన్న ట్లాజరఠమార్జారంబు కాళ్ళతో నారెంటిని జిక్కంబట్టి యొక్కట మెడలు కొఱికి చిత్రవధం బొనరించెను. ప్రాణ ప్రయాణ వేళ న్నశశకపింజలములు: "అయ్యో! ఒక్కరాత్రి కివ్వరు పరున్న నేమి యని యూరకుండక లేనిపోని వివాదంబు పెట్టుకొని తగవునకుం బోవుట మనదుర్బుద్ధి యొకటి పుట్ట సుఖముగా బ్రదుక లేక వేకువజామునఁ బడిపోయినట్టు లేచి యింతదూరము వరుగెత్తుకొని వచ్చి యిూ ఖలుని నాశ్రయించి పీనిమిథ్యా వాదములు విని వృథా శ్రమ

వడి దుర్మరణంబుఁ దెచ్చుకొంటిమి. పోరు నష్టి పొందులాభము నన్ను లోకోక్తికి యెన్నఁడైన వ్యర్థ మగునా? వినాశకాలము సమీపించినప్పు డెవ్వరియాలోచనలు నేల పనికి వచ్చును? తానొకటి తలఁచిన దైవ మొకటి తలఁచును. 'లలాటలేఖా నపునః ప్రయాతి' యన వినమే?" అని చింతించుచుఁ బ్రాణములు విడిచెను. మార్జాలమును యథేష్టం బుగ రెండుమూఁడు దినము లాహారంబు వెదకుకొనక్కఱలేక వానిని భక్షించుచుండెను.

అప్పుడు చిత్రవర్ణుండు దూరదర్శిం జూచి, "మంత్రివరా! నీవు చెప్పినట్లు మేఘవర్ణుని కప కారాంతమునే చేయుదము. కాని ముద్యుందు చేయ వలసినపని నొకదానిం జెప్పెదను వినుము. మనచే నశ్రమంబున జయింపఁబడిన కర్పూరద్వీపమునకు మరల నీమేఘ వర్ణునినే పంపుదము. ఈతండు చని యారాజ్యమునం గల యుత్తమ పదార్థముల నెల్ల నిరాయాసంబున నిచ్చటికిం గొనిరాఁ గలఁడు. అప్పుడు దాతెచ్చినవానిలోఁ గొన్ని యపూర్వవస్తువుల మనయాప్తులకుం బుత్తము; కొన్ని మేలి వస్తువులు ప్రకృతివర్గంబున కొసఁగుదము; మిగిలిన వానిని యథేచ్ఛముగా మన మనుభవింపఁగలము. ఆపయిని నిష్కంటకముగా మనమే యెల్లకాలము జలనంబు లేకుండ నాదీవి దొరతనంబు జెల్లింపఁ గలము. అను రాజువచనంబులు విని నవ్వి దూరదర్శి వినయ విధేయత్వంబులు కాన్పింప మెల్లఁగా నిట్లనియె. "దేవా! అనాగత కార్యంబులం దలఁచి సంతోషింపరాదని నయ విదులు వలుకుదురు. మనోరథ రాజ్యపాలనంబున నానందించువాఁడు కడపటఁ బేలపిండికుండం బగులఁ గొట్టుకొన్న మేదినీ దివిజునివలెనే విషాదంబునొందును. ఆకథ వినిపించెదను. వినుండి.

అయోధ్యానగరంబున దేవశర్మ యను బ్రాహ్మణుం డొకఁడు గలఁడు. ఆమహీసురుఁడు మహావిషువత్సంక్రాంతినాఁడు మఱియొక విప్రునియింట శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రితుఁడై, యొక సక్తుపూర్ణశరావమును దానముగాఁ బరిగ్రహించెను. అందున గాతఁడు డెందంబున నమందానందము నొంది, యాసక్తుఘటమును గొని యెరవున కరుదెంచుచుఁ గడుపార శ్రాద్ధభోజనంబు చేసి యుండుటఁజేసి నడవఁజాలక యాయాసపడుచు బొజ్జ నిమురుకొనుచు మెల్లన మార్గంబున నొకకుంభకారుని గృహంబు చేరి యరుగు మీఁద దొంతరలుగా నిడిన కడవలకడఁ దనసీరుకావిదోవతిం బఱచి, తలకుఁ జుట్టినయంగవస్త్రము తీసి చుట్టకుదురుగాఁ జేసి దానుపయిని సక్తుభాండంబు నిడి, సక్తురక్షణార్థంబు దక్షిణహస్తంబున దండంబు నొకదానిని ధరించి, యెడమచేయి తలగడగా నిడుకొని యావంచె మీఁద శయనించి, కన్నులర మోడ్చి మితిమీఱిన కోరికలు కోరుచు నిట్లు చింతించెను. "ఈసక్తువును మంచివెల వచ్చినప్పు డమ్మి యొకపాఁడిమేఁకను గొనియెదను. అది యేఁటేఁట రెండేసిపిల్లలఁ బెట్టుచుండును. అవియు వానికిఁ బుట్టినవియు సంవత్సరక్రమమున బెరిఁగి కొన్ని హాయనములలో బహుసహస్రము లగును. అప్పుడు వాని నన్నిటిని విక్రయించి నూఱు పాఁడిమొదవులం గొందును. ఆధేనుశతమును గతిపయాబ్దములలోఁ బెక్కుదూడల నీనును. అవి యన్నియుఁ గాలక్రమమున మందలుమందలుగా వర్ధిల్లి, దొడ్లునిండి పోవును. ఆవల వానిలోఁ గొన్నిటితో విడివిగా వ్యవసాయము సాగించి, పొలములలోఁ బండిన పంటలలోఁ గొంత విక్రయించి లక్ష సంఖ్యలధనము నార్జించెదను; మఱికొన్ని కోడెల నమ్మి సొమ్ము కూడఁ బెట్టెదను; ఆవిత్తముతో నత్తఱి నేను గోటీశ్వరుఁడ నగుదును.

ఆపిమ్మట మాయింట నేమూలం జూచినను రొక్కము వెక్కసము
గా మూలుగుచుండుట నెఱింగి యెల్లవారును నాకు 'మేము కన్య
నిచ్చెదము మేము కన్యనిచ్చెద' మని యింటిచుట్టును దిరిగి పోవు
చుందురు. అందులోఁ గులగుణరూపసమన్విత యగు నొక్కతన్విం
బెండ్లి యాడెదను. ఆలలనవలన నాకు మారునిం బోలుకుమారుండొకఁడు
కలుగును. వానికి మాసోమశర్మపేరే తప్పక పెట్టెదను. గృహకృత్య
నిర్వాహణాయత్తచిత్తంబున నాసుందరి నందను నెత్తుకొనక నా
ముందఱ విడిచి పోవఁ గోపంబు పట్టలేక వెనుకపాటునఁ బోయి యా
మగువ నీలగుడంబున నే నాలుగడవు లడఁచెదను." అను సమయమునఁ
గొంచెము నిద్రవచ్చి తెప్పలు వాల్చి నిజముగా భార్యవచ్చి
మ్రోలనిలుచున్నట్టు కలవరించి, యాగ్రహంబునఁ దనకుడిచేత
నున్న దండముతో నాపింశీకుండను భిన్నభిన్నములుగాఁ గొట్టెను.
కఱ్ఱవిసరునప్పు డాదెబ్బలలోఁ గొన్ని యాచేరువ నున్న భాండ
పఙ్క్తులకుం దగిలి కొన్నికుండలు పగిలి పోయెను. ఆచప్పుడు విని
యుదరిపడి లోపలినుండి కుమ్మరివాఁడు పరుగెత్తుకొని వచ్చి యా
వెడఁగుబాపనయ్యకు నాలుగుబహుమానంబు లర్పించి, వడివడి
నాపుడమివేల్పును జావడి వెడల నడఁచెను. కాఁబట్టి యెందును
రాఁబోవు కార్యంబులం దడవికొని, సంతోషించువాఁడు మున్నున్న
దానిం గూడఁ జెడఁగొట్టుకొనుటయె కాక, సరివారిలో దూఱు
పడయును.

అప్పుడు మయూరసార్వభౌముండు మంత్రిం జూచి యి
ట్లనియె: "దూరదర్శీ! నీ వీవఱకును వచియించిన దంతయు నాద
రణీయం బయి యున్నది. నీమాట చొప్పున మేఘవర్ణుని రాజ్యం
బునకుం బట్టంబు కట్టఁ గూడదనికి మేమును నొప్పుకొన్నారము.

ఇఁకఁ గర్పూరద్వీపపరిపాలనంబునకు మనవారిలో నేరి నియోగింప
వలెనో వాక్రువ్వుము.” అనిన మందహాసంబు గావించి, సగౌరవముగా
దూరదర్శి యిట్లనియె.

“దేవా! మన మిప్పు డాహిరణ్యగర్భునిఁ బరాజయంబు నొం
దింపఁ గలుగుట మాయోపాయముచేతఁ గాని, నిక్కంపుఁబౌరుషంబు
చేతఁ గాదు. అతఁడు మహాసత్త్వసంపన్నుండు; ప్రజారంజకుండు;
అసమానమానమహితుండు. కావున నీయవమానంబున కోర్చి
యాతం డూర కుండువాఁడు కాఁడు. ఉన్నట్టుండి యెప్పుడో యే
మఱుపాటున మనపయిం బడి పగఁ దీర్చుకొన సమయంబుకొఱకుఁ
బ్రతీక్షించుచుండును. అతనిమంత్రియు ననన్యసామాన్య శేముషీ
మంతుఁడు; సర్వాంకషప్రజ్ఞగలవాఁడు; సౌజన్యధన్యుఁడు; ప్రతాప
దీపితుఁడు. కాలచోదితుం డయి వెనుక తఁ డాతనిమంత్రంబు నెన
ననాదరంబు సేయుటం జేసి యీమేఘవర్ణున కందుఁ జేరంగలిగెను
గాని, హిరణ్యగర్భుం డప్పు డాతనిమంత్రంబునే నమ్ముకొని ప్రవ
ర్తించెనేని యింతకుముందు మన మెక్కడ నుండవలసినవారమో
దేవరయే యూహింపఁ దగి యుండును. వెనుక నొకసారి నమ్మి భంగ
పడి యున్నవాఁ డవుటంజేసి తొంటియట్లేమఱి యుండక యిఁక
జాగరూకతతో మంత్రివాక్యములనే వేదవాక్యములనుగా మన్నించుఁ
గాన, ముందు మనయాట లేమియు నాతనికడ సాగవు. ఇంతియ
కాక రాఁబోవునది వర్షాకాలము. జలపక్షు లగుటంజేసి యాతనిసైనిక
నికాయంబుల కది యాలంబున కనుకూలకాలంబై చూపట్టును. స్థల
పక్షు లగుమనపక్షమువారికో వర్షాకాలదినంబులు దుర్దినంబులె
యయి కానఁబడును. కాఁబట్టి హిరణ్యగర్భునితోడ సంధి గావించు
కొని యాతనిరాజ్యం బాతని కొసంగుట సముచితకార్యము. హిరణ్య

గర్భుని సంగరంబున జయించితి మన్న ప్రతిష్ఠ యిప్పటికే వచ్చి యున్నది. దానం జేసి యిక దేవర కీర్తి లోకంబున శాశ్వతంబుగ నెల కొనఁ గలదు. అంతకన్న మనకుఁ గావలసిన దేమి? హిరణ్యగర్భుఁడు దేశకాలానుకూలంబు తెలిసి గెలిచి మరల సంగరంబునకు రాక తక్కఁడు. పరమర్మభేదనోపాయధౌరేయుం డగు సర్వజ్ఞుని బుద్ధిసంప దకుఁ దోడు సహాయసంపదం గూడఁ బడసి దళంబులతోడ దాడి వెడలి మనలం దొడరు మరాళరాజున కాడి యిచ్చి నొచ్చి యోడి, దిగ్దేశ ముల వ్యాపించిన యశస్సును గోలుపోక నిలుపుకొనుట యుక్తము; నేఁ జెప్పవలసినది చెప్పితిని. ఇంక దేవర యిష్టము." అనినఁ బకపతి సర్వ బలదర్పంబున నాతనిమాటలు పాటింపక శిఖండీంద్రుం డిట్లనియె.

నీవేమో లోకములో లేనియూహలనెల్ల నల్లి నేర్పు మెయి న్నిరాధారముగా నాకాశహర్మ్యమును నిర్మింపఁ జూచుచున్నాఁడవు, కాని యది యుక్తిమారుతంబు తాఁకునకుం గదలక నిలువ నేరదు. సంగ్రామంబున సర్వంబును బోఁగొట్టుకొని ప్రాణమాత్రావశిష్టుం డై యోడి పాఱినహిరణ్యగర్భుం డెక్కడ? సంగ్రామవిజయగర్వో న్నతి న్నాఁకు లేక మలయుచున్న చిత్రవర్ణుని నాతండు భండనంబుం దాఁకి మానప్రాణంబులు గోలుపోక నిలిచి గెలుచు టెక్కడ? ఈమాట లెవ్వరయిన విన్న నవ్వుదురు. బాహుబలంబున నార్జించు కొన్న నేల నాఁచికో లేక నిష్కారణముగాఁ జేవిడుచుట వీరధర్మంబు గాదు. రణవిజితుం డగుహిరణ్యగర్భుం డిప్పుడు నాచేతిలోనివాఁడు. అతని నాతనిరాజ్యంబును నాయిచ్చవచ్చినట్లు చేయఁగలవాఁడను. నీ వీక వేయి చెప్పినను రాజ్యంబు విడువఁగలవాఁడను గాను. ఇంక నీవిషయమున నీవు నాతోడ నేమియుఁ జెప్ప వలదు." అని, వీర గర్వంబునఁ గొలువు విడిచి లోపలిమందిరంబునకుం జనియెను. అంత

మంత్రి మొదలగువారును దమతమ నెలవులకు నరిగిరి. నేను దేవరకు వార్తావిశేషంబులు విన్నవింపఁ గ్రన్ననఁ జనుదెంచితిని. అని ధవళాంగుండు సర్వంబును నివేదింప, రాజానుమతంబున సర్వజ్ఞుం డాతని కిట్లనియె "ధవళాంగా! నీవు మార్గాయాసంబునఁ గడు బడలి యున్నవాఁడవు. ఇప్పుడు గృహంబునకుం బోయి యలసట వాపికొని, పిమ్మట నెమ్మదిగా మఱియొకసారి దొరవారిని సందర్శించుకొమ్ము. నీకు మేము మిక్కిలి శ్రమ యిచ్చినారము. నీస్వామిభక్తికిని గార్యనిర్వాహకత్వంబునకును స్వామియు నేమును స్వాంతంబున నెంతయు సంతసించినారము. నీ విఁకఁ బోయి రమ్ము." అని వీడుకో లిచ్చిన, నాబకంబును మనంబునఁ గరంబు నయంబును భయంబును గదుర ఱేనికిని మంత్రికిని మ్రొక్కి తనయిక్కకుం జనియెను.

ధవళాంగుండు నిజమందిరంబున కరిగినయనంతరంబున హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితోడ నేకత ముండి, కార్యాలోచనం బడిగినఁ బ్రెగ్గడ యిట్లనియె. మన మీవఱకే బవరంబున నోటువడి వాసి చెడియున్నవార మగుటంజేసి, యిప్పు డావిరోధి వరూధినీజాలంబు నెక్కటిం దాఁకి పీఁక చెడక నిలువఁజాలము. బలశాలి యగు విరోధిని సాధింపఁ దలఁపు గొన్నవాఁడు. అంతకంటె బలవంతునితోడ జెలికారంబు వాటించి యామేటిమగనిం దనవైరిమీఁదికిం బ్రేరేపవలయునని నీతి విద్యావిదులు పలుకుదురు. గంధగజం బుబ్బలిలోఁ దగులుకొన్నప్పుడు గంధగజంబే లేవనెత్తవలెనుగాని యాపని యొక్కమ్రుక్కడిమృగంబు చేతఁ గానేరదు. సింహళద్వీపాధినాథుం డగు మహాబలాభిధానసారస కులపవిత్రుండు మనకుం బరమమిత్రుండు గలండు. అతనిపాలి కిప్పుడ దూతను బంపి, జంబూద్వీపంబుపయి దండు వెడలి మనకుఁ దోడు నూప వేఁడుకొనవలయును. ఇప్పటి కిదియ నాకుం జూడ నవశ్యకర్త

వ్యర్థంబుగాఁ దోఁచుచున్నది.'' అనిన వాఁడునుం గడు నలరి మంత్రిం గొనియాడి, తదుక్త ప్రకారంబున వేగంబ సుగుప్తంబుగా నొకలేఖ లిఖియించి, పదిలంబుగా ముద్రవైచి, విచిత్రుండను బకంబును రహస్యంబునఁ బిలిపించి, యాలేఖ వానిచేత నిచ్చి సింహళద్వీపంబునకుం బుచ్చెను.

అంత నచ్చటఁ జిత్రవర్ణుండు మఱియొకనాఁడు నిండుకొలువుండి నానావిషయంబులు ముచ్చటించుచుఁ, బ్రసంగవశంబునఁ గర్పూరద్వీపవార్తలు వచ్చి మేఘవర్ణునితో నిట్లనియె. "ఓయీ, మేఘవర్ణా! నీవు బహువారములు కర్పూరద్వీపమునుండి వచ్చితివి గదా! హిరణ్యగర్భుఁ డెట్టిగుణములు గలవాఁడో యాతని మంత్రి చరిత్ర మెట్టిదో నీవు చక్కఁగా గ్రహించియుందువు కాఁబట్టి వాని నెల్ల మాకడ వివరింపుము చూతము.'' అనినఁ గాకం బిట్లనియె: "హిరణ్యగర్భమహారాజు మహాశయుఁడు; సత్యసంధుఁడు; దాని మంత్రి సర్వజ్ఞాఖ్యుఁడు సర్వవిధంబుల సమర్థుఁడు; ప్రెగ్గడతనంబున నాతనితోడ సీడగు ప్రయోజకుని నొండొకనిం గానము.'' అనినఁ జిత్రవర్ణుండు తల యూఁచి మందహాసపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. "అంతటి మహాశయుం డగుటచేత నాహిరణ్యగర్భుండు నీచేత నంతసులభముగా వంచితుఁ డయ్యెనా? ఏదీ! ఇఁకఁ గొంత చెప్పుమా!'' అనిన వాయసముఖ్యుం డిట్లనియె. "విశ్వాసముకతంబున నేమఱి యున్నవానిని వంచించుట యొక ఘనకార్యము కాదు. నమ్మకముచేతఁ దొడమీఁదఁ దల నిడుకొని సుఖముగా నిదురించుచున్నవానిని గొంతు కోయుట యొకపౌరుషమగునా! నల్లని వెల్ల నీళ్లును దెల్లని వెల్లఁ బాలును నను కొను నమాయికులు తమవలెనే లోకములో నెల్లవారును సత్యవాదులును

సన్మార్గవర్తులును నిష్కపటులును ననుకొందురు. లోపల నుండు మాయలును మర్మములును నెఱుంగ రాకుండ నేర్పుమెయి సజ్జనులు చెప్పు తేనెమాటలకు మోస పోయి ప్రథమమున వారివలం దగులుకొందురు. ఒకటి రెండుమాఱు లనుభవమైనమీఁదటఁ దరువాతివిషయములలో మిక్కిలి జాగ్రత్త గలిగి యుందురు. ఎవ్వరైనఁ గ్రొత్తగా వచ్చినవానిగుణంబు లిట్టి వని వానిమాటలనుబట్టి నిశ్చయించుకోవలెను గాని మనసులో నే మున్నదో లోపలఁ జొచ్చి చూడ లేరు గదా ! పూర్వ మొకయుర్వీసురుఁడు కొందఱు ధూర్తుల చేత మోస పుచ్చఁబడ లేదా ! దేవర కాకథ, వినిపించెదను వినుండు.

బ్రాహ్మణుఁడు పరమఛాందసుఁ డొకఁడు తన యధ్వరార్థంబు నల్లమేఁక నొకదానిం గొని మెడకుఁ బగ్గ మగ్గలముగా బిగించి మించువేడుకతోడ నింటి కీడ్చుకొని పోవు చుండెను. త్రోవలో నొక చెఱువుగట్టుమీఁదఁ గూర్చుండి చూచి దుర్నయంబునఁ గొందఱు దుర్మార్గు లాయజంబును గాఁజేయవలెనని తలంచి తమలోఁ దామిట్లు చింతించిరి. ఈఛాందసుం డదే బలిసినమేకపోతుం గొనిపోవుచున్నవాఁడు. ఒక్కనిక్కమిది, కొంద మన్నను మన కిట్టి క్రొవ్వినది సాధారణముగా దొరకదు. ఈవైదికశిఖామణి నేలాగునైన వంచించి యాఛాగంబు నివ్వా డపహరించితిమేని వారముదినముల వఱకుఁ బుష్కలముగా మన మనస్యాపేక్షంబుగ మాంసభక్షణంబు సేయవచ్చును. అనునెడ నొకధూర్తుఁడు నడుమ నడ్డము వచ్చి యిట్లనియె. "ఈబ్రాహ్మణుఁడు పిశాచమువలెఁ బట్టుకొని యేమఱక యీమేఁకం గొంతున ఉరి వోసి ధరాపరాగంబు రేఁగ లాగుకొని పోవుచుండఁ, బట్టపగలు నట్టనడువీథిలో మన మిట్లు దీని నెత్తుకొని

పోయి ప్రజలకన్నులు గప్పఁ గలము? రాజభటులును భయంకరులయి యమకింకరులవలె దండహస్తులై యూర నెల్లెడఁ దిరుగులాడుచున్నారు. మనల నొకవేళ దొంగల మని పట్టుకొనిపోయి, చండశాసనుం డగురాజునెదుటం బెట్టినఁ గ్రూరశిక్షలకుం గుఱి కావలసి వచ్చును. దైవ మిచ్చినమాత్రము సుఖముగఁ గుడిచి కూర్చుండ లేక తల క్రొవ్వి యకార్యకరణంబునకుం జొచ్చితిమేని, మన కందఱకు నేకకాలంబునఁ గాలంబు చేరువ యగును. ఈవ్యర్థప్రయత్నముచే మన కవమానం బగుట దక్క నభిమతకార్యసిద్ధి యొదవ నేరదు. నాబుద్ధి విని యింక నీప్రయత్నంబు మానుడు." అనినం బకవక నవ్వి బాల్యమునుండియు మోసపుఁబనుల నాఱితేఱిన యొకవృద్ధవంచకుం డిట్లనియె.— నీకు లోకానుభవంబు చాలమింజేసి బేలతనంబున బాల వాక్యంబులు పలుకుచున్నాఁడవు. నిజముగా నావంటి ప్రౌఢుఁడు దలఁచుకొన్న నీయల్పకార్యంబు సాధించుట యెంత పని? ఘాలాత్ము నైనను మోసపుచ్చి యభిమతంబు తుదముట్టించును. చూడు మే నిదె నీవు చూచుచుండ నాశక్తిచేత నీమేఁకపోతును గుక్కను జేసి తీసుకొని వచ్చి మీ కందఱకుఁ గాంక్షలం దీఱ దీనిమాంసమున విందు చేసి మీచేత నివ్వాడె మెప్పించుకొందును. తొల్లింటికాలంబున నొకమర్కటంబు మకరంబును మోసపుచ్చి కాదే తనప్రాణంబులఁ గాపాడుకొనెను. మీ కక్కథ వక్కాణించెదఁ జక్కఁగా వినుండి.

పశ్చిమసముద్రతీరంబున నుండునడవియందు బలవర్ధనుఁ డను ప్లవంగపుంగవుం డొకండు వసియించుచుండును. అతండు వార్ధక్యంబున హీనసత్త్వుం డగుట చూచి జ్ఞాతులు సర్వముం దోఁచుకొని యాతని నిల్లు వెడలనడఁచిరి. బలవర్ధనుండును నడవులపాలయి పోయి పోయి, దపతీనదంబుతీరంబున ఫలభరితంబై యున్న యొక్క మేడిచెట్టు

నాశ్రయించి, తత్ఫలాహారంబున శరీరధారణంబు గావించుకొను చుండెను. ఇట్లు ఫలమాత్రమునఁ బ్రాణభరణము జేసికొనుచు నా యుదుంబరవృక్షముమీఁదఁ జిరకాలము నిర్విచారముగా నుండి, యొక్కనాఁడు పండ్లం దినుచుండ వలకేలం బట్టుకొన్నపండు ప్రమాద వశంబునం జాఱి నీరంబులం బడ బుడబుడశబ్దం బొక్కటి పుట్టెను. వానరమున కా నినదము శ్రవణానందముగా నున్నఁ దనమర్కట చేష్టలు బయల్పడ బలవర్ధనుం డవారిగ వారిలోపల ఫలములఁ బడ వేయఁ జొచ్చెను. దైవవశంబున నావేళనొ ఛాయకయి వచ్చి చెట్టు క్రింద నీడం బండుకొని యున్న క్రకచం బను మకరం బొకపండు గొని చప్పరించి జిహ్వాకింపుగా భక్షించి రుచి మరగి మఱియు నోరూర వానరము రాల్చుఫలములనెల్ల మెల్ల మెల్లఁగా నాలుక త్రుప్పుడుల్ల నారగింపసాగెను. ఇట్లు ఫలాపేక్షంజేసి యా మొసలి ముసలి కోఁతితో మైత్రి చేసికొని, యిల్లును వాకిలియు మఱచి యాలుబిడ్డలం దలపెట్టక నెలలకొలంది నిచ్చటనే కాలక్షేపము చేయుచుండెను. అంత గృహం బున నాతనిగృహిణి దుస్సహం బగుపతివిరహంబునకుం దాళఁ జాలక పెనిమిటిం దలఁచుకొని యహోరాత్రములు నేత్రముల నీరు సంతత ధారగాఁ గాఱ నేడ్చుచు, నొక్కదూతిం బిలిచి ప్రాణనాయకుని విలంబనకారణం బారసి యాతని సుఖవార్తను జెవుల వేసి మేనం బ్రాణంబుల నిలుపు మని బహువిధంబులఁ బ్రార్థించెను. ఆదూతికయు నతిరయంబునం గదలి వెదకుచు వచ్చి యా మేడిచెట్టునీడను గోఁతి తోడఁ గూడ నుండి వేడుకమాట లాడుచున్న క్రకచునింజూచి పోయి దీనాననంబుతో నామానిని యడుగుఁ బడి, "మగువా! నీమగఁ డొకకోఁతిముగుదం దగులుకొని మగుడ నెలవునకు రాఁజాలకున్నాఁ" డని, యున్నవి కొన్నియు లేనివి కొన్నియుఁ గల్పించి గ్రుడ్లనీరు గ్రుక్కు

కొనుచు విసిపించెను. పతి యొండొకసతిం దవిలి యున్నాఁ డన్న
పలుకులు ములుకులవలెఁ జెవిని బడినమాత్రమున నుల్లము సల్లన
నొల్లఁబోయి యుల్లసఁ దెలి వొంది యా మొసలి చెలువ చెలువుని
నడతం దడవి మన మెరియ వెచ్చ నూర్చు చుండెను. ఇచటఁ
గ్రకచుండును దూతిక యేతెంచి దవ్వుల న్నగిడి పోవుట దూరము
నుండి షొడగని గుండెలు తటతటం గొట్టుకొన, అది సదనంబునకుం
జని తనమీఁదఁ గామినితో నేమి నేరములు చెప్పునో యని యచట
నిమిషమయినఁ గాలు నిలువక, వడివడి స్వంగతికాని పీడుకొని,
యింటి కేగు నప్పుడు శూన్య హస్తములతోఁ బోఁగూడ దని చేడి
యుకు నూడిదగా నిడఁ గొన్ని మధురతరపరిపక్వ ఫలంబులం గొని
హుటాహుటిఁ జనియెను. ఈలో నామకరాంగన తన చెలుల వలనం
బతిరాక యున్కింద యెఱింగి, చెలికత్తెయలు నూరెలం జేరి విలపించు
చుండ, మూసినకన్నులు తెఱవక పడి యుండి మూలుగు చుండెను.
క్రకచుండును దార దారసించి కాంచి హృదయంబు పగిలి నోరుగద్గ
దికం దగులు వడఁ బడఁతిం బిలిచి యలబ్ధ ప్రతివచనుండయి, తత్తరం
బున నిదియే మని చెలికత్తియల నడిగిన నత్తరుణు లిట్లనిరి. "నీవు
వెనుక మఱచి, పోయినపోకగాఁ బోయి యింటిమొగ్గఁ జెడ్డ మేము
నమ సరేయనుకొని నెలదినములనుండి బొత్తిగా నిల్లు త్రొక్క చూడ
కుంటివి. నీవఱిగినమఱుసటిదినము మొదలుకొని సౌభాగ్యవతికిఁ దీఱనివ్యాధి
పట్టుకొని దినదినక్రమమున రోగము ప్రబలి నేఁటియుదయము నుండి
మాట పడిపోయినది. తెవులు కనఁబడినది మొదలుకొని రాత్రియనక
పగ లనక తిరిగి, కన్నకన్నవారి కాళ్లెల్లం బట్టుకొని సొమ్ములకు వెనుక
ముందులు చూడక మేము మానేరనయినపని లోకములో లేనిసిద్ధౌ
షధముల నెల్ల నొకటి కాదని యొకటిఁ బోయించితిమి. అందువార

మింతకంటె నేమిచేయఁగలము? శేసినయంగులెల్ల నేమూలఁ బడు
చున్నవో కాని లేశమయినను గుణ మగపడలేదు. మందులు పోసి
పోసి విసిగి వైద్యులు కడచికిత్స యొకటి చెప్పిరి. కోఁతిగుండెకాయ
నేయత్నముచేతనైన సంపాదించి దానిం బాలతో నాలుగుదినములు
సాయంసమయమున సేవించుచు వచ్చిన రోగము నిశ్శేష మయి
యీమెదిత బ్రతుకఁగలదనియు, లేకున్న జీవితాశ వదలుకోవలసిన
దనియుఁ దెలియఁ జెప్పిరి. చెరగాఁ జెడగాఁ గాఁపురుషులు గావు.
మేము చెప్పవలసినది చెప్పితిమి. ఇఁక నేపాట్లుడి వానరహృదయము
తెచ్చి భార్యం బ్రతికించుకొనెదవో మీఁద నీయిష్టము." అవిసం
గొనితడవు నిశ్శ్వసితుఁ డయి వితాకు గదిరి యుండి, యేమియుం
బాలుపోక యాకసమునంకఁ గాంచి పరిపరివిధంబులఁ జింతించి
తల పంకించి, యెట్లుకు బోఁ తీఱదని నిశ్చయించి, వానికడ నోరు
మెదల్పలేక కదలి చనుచు మార్గంబున నిట్లు చింతించెను. ఇటు భార్య
చూడఁ బోయిన వచ్చుడు ప్రాణముతోను బోయెను; ప్రాణముతోను
నున్నది. వైద్యులో యసాధ్య మయిన యౌషధముం జెప్పిరి. సాధ్య
మయ్యెనో నెయ్యునిం బొలియించునంతటిపని పుట్టును. బలవర్ధ
నుందు దక్క నాకు మఱియొక్కగోఁతి యెక్కడ జిక్కును? వానర
హృదయ మెత్తైలంగునఁ దెత్తును? లేక యీయవస్థగో నున్న నన్ను
తాంగి నెట్లు మందు వేయక బలవంతముగాఁ జంపుకో నేర్తును?
భార్య నిమిత్తము మిత్రద్రోహము చేయుట తగ వగునా? కాదని
యెప్పరికించిన నిష్కారణముగాఁ బంధువంటి కాఁపురము కూలి పోవు
చున్నది. మిత్రవధంబు దురితంబులలో నెల్ల దురితంబు; జాయ తన
కాయంబులో నర్ధం బగుటం జేసి యాలిం గోలుపోవుట యాత్మవధంబు
కంటెను బాతకంబు. లోకములోఁ దన్ను మాలినధర్మము లేదు

గదా! నాసూక్ష్మదృష్టి విచారింప మిత్రుని ప్రాణంబులు గొనియైనఁ బ్రాణేశ్వరీప్రాణత్రాణంబు గావించి యిల్లు నిలువఁ బెట్టుకొనుటయే యుచితము." అని కృతనిశ్చయుం డయి వడియడుగులు నడచి యంతటిపావంబున కొడికట్టు నొక్కట్టున మన పాప్పుక డోలాందోళనంబు నొందఁ గ్రమ్మఱఁ గొంతవడి విచారించుచు నిలువంబడి, కడకుఁ బాపనిశ్చయుండై, బలవర్ధనవధోద్యోగంబున నేగుదెంచిన చెలికానిం గని యావనచరవల్లభుం డిట్లనియె. "మిత్రమా! చిత్త మయ్యెడును. కళత్రముం జూడ వేడుక పడి గడియ గ్రింకటను చని యింతలోనే యేల తిరిగి వచ్చినాఁడవు? నీరాకకుం గలకారణము తెలుపుమా." అనిన నానక్రంబు వక్రంబుగా నవ్వి యిట్లనియె. "నీచేత ననుజ్ఞాతుండ నయి మందిరంబునకుంజని నాసుందరిం గని యమందానందంబున నీవిచ్చిన స్వాదుఫలంబుల నొసంగిన నంతరంగంబునఁ బొంగి యాయంగన కొన్ని మెసంగి, వానిరుచి కచ్చెరువు పడి "యీపండ్లెక్కడివి? వీని నీకిచ్చిన పుణ్యాత్ముఁ డెవ్వఁడు? నీవిన్నాళ్ళు నాఁక నెక్కడ మసలితివి? చెప్పు" మనిన, నేనిట్లు చెప్పితిని 'తపతీనదియొడ్డున నుండు మేడిచెట్టుమీఁద బలవర్ధనుం డను తరుచరసత్తముం డొకఁడు కలఁడు. అతఁ డనింద్యచరితుండు; స్నేహపాత్రుఁడు; నాకుం బరమమిత్రుఁడు. ఆదయాళుని యాదరణంబున సమస్తము మఱచి యాతనికడ నపూర్వసుఖం బనుభవించుచు నిందాఁక వదలి రాలేకుంటిని. ఆమహామహుఁడు నన్ను సాంత్వనవచనంబుల నీడుకొలుపి యమృతోపమానంబు లగు నీఫలంబుల నిచ్చి నీయొద్దకుం బుచ్చెను." అని నీ యుపకారకృత్యంబులు స్తుతిపాఠకుగతిం బొగడి నీసుగుణసంపదను సహస్రముఖంబులం గొనియాడితిని. నీచెలియ లావలుకులు విని నన్నుఁ గినిసి 'ఓయి! కృతఘ్నుఁడా! సుహృత్తముఁడైన, యావనచరోత్తముని నీతోడఁగూడ మన

భవనమునకుం గొని వచ్చి మనపాలిటివేలుపుం బోలెఁ బూజించి జన్మసాఫల్యంబు గాంచక యాచెట్టుమీఁద నొంటిం దిగ విడిచి వచ్చితివే? ఇప్పుడ పోయి యాకపికుల గ్రామణికి నామ్రొక్కని మ్రొక్కి యిక్కడకుం దోడితెచ్చి మఱి నాతోడ మాటాడుము." అని పదరి నన్నిచటికిఁ బంపిన నిన్ను వెంటఁ బెట్టుకొని పోవచ్చితిని. నాప్రార్థనం బంగీకరించి వేగమ మదీయాగారంబునకు విచ్చేయుమా. పోదము!" అని యాకపటాత్ముండు మిథ్యావినయంబునఁ బలికిన నావానరవరుండు నెయ్యానిమాట కడ్డ మాడలేక యియ్యకొని యిట్లనియె: "క్రకచా! నాకు నీయిల్లు లాఁతియిల్లు కాదు; నీయాగారంబున కరుదెంచి నీవలని సత్కారంబులం బడయుటకు నాకేమియు నడ్డంకి లేదు. కాని, యొక్క ప్రతిబంధము మాత్రము కనఁబడుచున్నది. నేను వనచరుండనయ్యును నీవనంబులనె చరియింపఁ గలను గాని మీ రుండు వనంబులఁ జరింపఁ జాలను. మీగృహంబున కెట్లు రాఁ గలుగుదునో చెప్పుము." అనిన మకరంబు కరంబును మింటివంకఁ జూచి యాలోచించి యిట్లనియె. "నే నంత విచారింపక నిన్నుఁ బిలుచుకొని పోఁదలచినాఁడను గాను. నాయిల్లు నీకు రా రాని చోటు గాదు. మేముండినది యీయేటిలంకలోని యొకసుందర మందిరము. దానిచుట్టుపట్టుల ఫలవృక్షము లనేకంబులు గలవు. ఆదీవిమానోజ్ఞకం బేమని చెప్పుదును? అది భూతలస్వర్గంబు నాఁ జూడ్కికి వేడ్క గొలుపుచుండును. రేపును మాపును మామందిరంబున సపర్య గొనుచు నిచ్చ వచ్చినప్పు డెల్ల నందు విహారంబు సలుపుచుండవచ్చును. మార్గంబున నీకొక్క యపాయంబు గలుగకుండ నిన్ను నావీఁపుమీఁద నెక్కించుకొని యుపాయముగాఁ గొని పోయి మాయావాసంబుం జేర్చి నీచెలియు లత్యంతతాత్పర్యంబున

నావహించినశాకపాకంబులతోడి భక్ష్యంబుల నుపాయనంబు చేసెద. నీసోదరి మనరాక కెదురు చూచుచుండును. రమ్మా పోయివత్తము,” అనిన మాఱుమాటాడక యాకీశలోకేశుండు వృక్షావతీర్ణుం డయి క్రకచునివీఁపునందూఁకెను. దూఁకుటయె తడవుగా మకరంబు సుకరంబుగా వానరంబును వెన్నున నిడుకొని చనుచుఁ దెన్నునఁ దనలోఁ దానిట్లు పలుకఁ జొచ్చెను. “అయ్యయో! ఎంతదారుణకర్మంబు గావింపఁ జూచుచున్నాఁడను! ఒక్క యాఁడుదాని నిమిత్తము మిత్రముం ద్రోహించి ఘోరపాతకంబు కట్టుకోవలసి వచ్చెఁగా! ఇఁక నేమర్గతికిఁ బోదునో యెఱుంగను. ననువంటిదుష్టాత్ములెందైన నుందురే? దైవమా! నే నేమినిందలపాలు గావలయునో” అని యారెలుంగున ననుకొనుచు ఖిన్నహృదయుండై చనుచుండఁ గపివరుం డించుక గ్రహించి, “మిత్రుఁడా! ఇప్పుడు నీమోముజాడఁ జూడ నొండొకవిధంబుగా దోఁచుచున్నది. నీయందు ముందున్న యుత్సాహంబు గాన రాదు. చిత్తంబు విచారాయత్తం బయి తత్తఱించు చున్నట్టు కనుపట్టు చున్నది. దేహములాధివ్యాధిజరాన్వితములు; గృహమున నాసహోదరి సేమమున నున్నది గదా?” యనెను. క్రకచుండు పలుకులఁ దడఁబాటు పడుచు ‘నీచెల్లెలు కొంచెము వ్యాధిబాధిత యయి యున్న’ దనెను. అంతటి యల్పరోగమునకా నీమొగ మింత చిన్నపోయినది? చీటికి మాటికిఁ దాలిమి దిగనాడుట మగవాడి గాదు గదా యని బలవర్ధనుండు పలికెను. ‘ప్రబల వ్యాధిపీడిత యయియే యున్న’ దని క్రకచుండు సందేహించుచుఁ బలికెను. అంత నశ్రుమిశ్రితాక్షుండయి వానరాధ్యక్షుండు; ‘వైద్యులం బిలిపించి వేగిరము దివ్యౌషధప్రయోగము చేయించినావు కావా?’ యని యడిగెను. ‘ఏమి

మాయరో యెఱుఁగను; వైద్యు లెంతమంది యెన్ని మందులను వేసినను గుణ మియ్య లేదు — నిన్నట్లు వీడ్కొని పోయి చూచు నప్పటికి నీచెలియలు యమయాతన పడుచున్నది; నాకుం జూడ నీ రోగము కుదిరి జీవించుటయె కష్టముగాఁ దోఁచుచున్నది' అని క్రకచుఁడు బదులు చెప్పెను. విని వనచరుఁడు 'ఇది యేమి? మిత్రుఁడా! ఇంత వెఱ్ఱిపని చేసితివి! ఇంట భార్య యిట్టియవస్థయం దుండఁగా మందును మాకును విచారింపక యింటి న్విడిచి మిత్రుని యొద్దకు రాఁ జిత్త మెట్లొప్పెను? విందునకుంబిలువ నోరెట్లాడెను?' అని మందలించెను. 'ఘనవైద్యులు కొందఱు కోఁతిగుండెకాయతో మం దీయవలెనని చెప్పుచున్నారు. అందునిమిత్తమయి వచ్చితి' నని యాక్రకచుండు శోకవ్యాకులితహృదయుం డగుకతంబున మఱి పోయి తనగుట్టుబయలఁ బెట్టెను. ఆమాట విన్నతోడనె ప్రాణములు గలఁగఁ బాఱి మేను చెమర్పఁ గొంతవడి యామర్కటంబు దిగ్భ్రాంతినొంది యుండి యింతలో డెందంబుకుందు డిందు పఱచికొని "అయ్యో! ఖర్వాటుఁడు సూర్యాతపమునకు సహింపలేక తాళవృక్షచ్ఛాయకుం బోవఁ దాఁటిపండు పడి తల పగిలినట్టు దైవోపహతుం డగువాఁ డెందుఁ బోయినను నాపదలు వెంట వచ్చును గదా! అడవిని విడిచి మృగసంచారము సహితము లేని సముద్రతీరముం జేరయు, మృత్యు ముఖప్రవిష్టుండ నైతిఁ గదా' యను వగచుచుఁ దెచ్చికోల్బీరంబున నిట్లనియె: "క్రకచా! యెంతపిచ్చిపని చేసితివి! వానరహృదయంబు కొఱకు వచ్చినవాఁడ వామాట యించుక మిత్రునిచెవిని వేయవలదా? ముందె చెప్పిన ముదమి గదిరి యుంట నోర్మియలేక మేడిచెట్టునం దవిలించి యుంచిన నాగుండెకాయ నప్పుడె తాదెఁ గొని వత్తును గదా! నీమనోగతము నెయ్యునకడ న్దాఁచుఁగుంటిచి పని చెడఁజేసితివి.

ఇట్టి నీవు నీకళత్రమునకు శత్రుండవుగాక మిత్రుండ వే? మన కింత వఱకు నడచిన దంతయు వృథా త్రిప్పట యయ్యెను. అయిన నేమి? శీఘ్రంబ మరలి మేడిపొంత కరుదెమ్ము. గుండెకాయుంగొనివత్తము.” అను మాయమాటలు నమ్మి మకర మావానరమ్మును గ్రమ్మఱ మేడికడకుం గొని తెచ్చి విడిచెను. ఇకఁ బ్రాణములు దక్కిన వని యామర్కట మొక్కవడి భూరుహంబు నెక్కి వెక్కిరించుచు, హృదయము లేదు గిదయమును లేదు పో పొమ్మని క్రకచుని గద్దించెను. అది చూచి మొసలి మోసముం దెలిసికొని యేవలనను మోస పుట్టదో యెఱుఁగని నన్నును నీముసలికోఁతి యిట్లు మోసపుచ్చెఁగా యని వగచుచుండఁ బ్లవంగ మిట్లనియె. “నీవు ప్రసాదపురస్సరముగా నన్నెన్నియో యుపచారవాక్యంబులు వలికి నిటల తటఘటితాంజలివై నీయింటికి రమ్మని దేవురించుటంజేసి, పాపపుమోమోటమి నోరునొక్క రా నన లేక మోస పోయితిని గాక నన్నుఁ బ్రతారింప నీతర మగునే? ఓరి మూఢాత్మా? మాటదాఁటకవచ్చి చేపడిన వాఁడే తప్పించుకొనిపోయెనుగదా యని సంతాపంబునొందక యీపాటి నీదారిం బొమ్ము. ఒకకూర్మముచేత నక్క యంతటిది మోసపోయినది. ఇక నీవనంగా నెంతవాఁడవు? వినవలతువే నాకథఁ జెప్పెద వినుము.”

కర్ణాటక దేశమునందుఁ గావేరియను నదియొక్కటి ప్రవహించు చుండును. సాగరసంగమునకు సమీపంబునఁ దత్తీరంబున నొక్క వటమహీరుహము గలదు. ఒకనాఁటిమధ్యాహ్న సమయంబున నొక కమఠంబు జలంబుల వెడలి వచ్చి యచ్చెట్టునీడను సుఖముగా నిద్రించు చుండెను. అప్పుడు తత్ప్రాంతకాంతారంబున నుండు ఘోరవం బొక్కటి యామేట నీరువట్టు మాన్పుకొనం జనుదెంచి తీయనిపానీ

యంబు లాప్యాయనంబుగఁ బానంబు చేసి యాసమీపపాదపచ్ఛాయం బవలంబించి యున్న తాఁబేలుం గాంచి పరమసంతోషంబున మెల్ల మెల్లఁగాఁ దాపుచుం బఱతెంచి యేమఱుపాటున దానివీఁపుమీఁదఁ దనపాదంబు నూఁది త్రొక్కెను. అంత నాతాఁబేలు మేలుకని కీ లెఱింగి కాలునుం గేలునుం దటాలున ముడుచుకొని తల పొట్టలో నిముడుచుకొని కదలకుండెను. క్షుధార్తం బగుమృగధూర్తంబును బదంబున దాని నదిమి పట్టి యిట్టట్టు పొరలించుచుఁ గోఱలు మొఱకలు వాఱఁ గొఱుకుచుఁ గూర్మంబు మర్మంబులు భేదింపఁజాలక చాలసేపు విడిచిపోవను మనను రాక క్రిందనుమీఁదనుం బడుచుండెను. అక్కరణి నది మిక్కిలి చిక్కులు పడుచుండ నక్కూర్మం బెక్కరణి నైన నీముక్కడినక్కను డక్కువెట్టి ప్రాణంబులు దక్కించుకొనెదఁ గాకని తలఁచి యించుక యాలోచించి మాయ యచ్చుపడ నిట్లనియె. "ఓజంబుకోత్తమా! తత్త్వం బెఱుంగంజాలక యేల యీలాగున వృథాప్రయాసంబు పడియెదవు? నీవిప్పి కైవడి వేయేఁడులు కొఱికినను నాయొడలు నీకుఁ గొఱుకుడు పడఁగలదే? నీవేవిధంబునను నను వధించి యాపోవ నామాంసంబు మెసవక యవలఁ బోవని తలపోసి యీమనుగడ పయి నాసను గోసి యనాయాసమరణంబు నొంద నిశ్చయించుకొన్నాఁడను. విషములోనిబ్రదుకు; మాకెవ్వాడును మృత్యువు శిరసుపై నాడు చుండును. కాఁబట్టి యాఁకొన్నమహానుభావునకు నీ కొక్కచక్కనియుపాయం బుపదేశించెదను. వినుము: నన్నుఁ గ్రన్నవం గొనిపోయి నీరంబులం జేరిచి కొంతతడ వందు నాననిచ్చిన, నామేను వెన్నవలె మెత్తనయి నిమిషములో నీచిత్తమువచ్చినట్లగును. అప్పుడు కడుపార నామాంసంబుతో సుఖపారణ చేసి నీవలసినచోటికిఁ బో వచ్చును. అట్లు చేయుము." అనిన గోమాయువును మాయాకాగుత్త

జిక్కఁగొని యక్కపటవచనంబులు వేదవచనంబులని నమ్మి యదియు కార్యమ్మనుకొని తాఁ జేటిని జేలుపోయి జలంబులం బడవైచియుఁ, గొంత మేలుకువ గలిగి పట్టు విడువక గట్టిగాఁ దనముంగాళ్లు దాని వీఁపున నొక్కిపి పండ్లయూటలు ద్రావుచు దానిమీఁదనె కన్నిడి ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి మరలఁ గొలికి చూచి దానిబొరుసు పండ్లకు సాధ్యముగాకున్నఁ గమఠంబున కిట్లనియె: “తడ వాయెను: నిన్ను జలంబుల నిడి యొడలు మెత్తపడినఁ గడువడిం గుడిచి నడవ వలెనని కాచుకొని యున్నాఁడను. ఏవేళకును నీమేను నానుజాడ గానరాకున్నది. ఏమి చెప్పెదవు ?” అనినఁ గచ్ఛపం బిట్లనియె: “మిత్రుఁడా! నీవు నావచనంబులయందు గుఱి యుంచక వెన్నుమీఁద రెండుపాదములును దిట్టముగాఁ బెట్టియున్నవాఁడవు. నీరంట వలను పడకుండ వెన్నునకెల్ల సరిపోవ దారుణముగాఁ జరణంబుల నిలిపి యుండ, నామే నెట్లు నానఁగలదు ? నీకోరిక యెట్లీడేఱఁ గలదు ? ఇందు నాదోసంబు వీసంబును లేదు. నోటికనిచేత నీవే యింతతడవు నవనమ్మిక పడి చెడితివి. అయిన నిప్పు డేమాయెను ? ఇంకనైన నామాట నమ్మి వెన్నుమీఁదిపాదంబు లెత్తి క్షణమాత్రము చేరువం గూరుచుండి చూచుచుండుము. ఇప్పుడ పులకండంబులఁ బోలునా పల ఖండంబులతో విం దారగించి యనాయాసంబుగాఁ బోవచ్చును.” అనిన నా సృగాలంబు కూర్మంబువాక్ష్నిచయంబులు నిశ్చయంబులుగా నగచి తదీయోపదిష్టప్రకారంబున వెన్ను వయి నిడియున్న యడుగు దోయిని మెల్లఁగాఁ దీసెను. దీసినతోడనే ప్రాణంబుల దక్కించుకొని యక్కమఠంబు శరవేగమునం బఱచి లోతునీళ్ళం బడియెను.

అని చెప్పి యామర్కటము మఱియు నిట్లనియె. “ఓరీ ! మకరాధమా ! మోసములకెల్ల నిధి యగువంచకమే యిటు వంచింపఁ

బడఁగా, నీవంటిపుట్టుగ్రుడ్డు మోసపోవుట యొక యక్కజమా! చాలుఁ జాలు, నీతోడ మైత్రి చేసినందుసకు ఫలము తోడనే కలిగి నది. ఇంక నీమైత్రిని నీయొద్దనె యుంచుకొమ్ము. లోకవిఖ్యాతసత్వుండ నయ్యు దైవవంచనచేత రాజ్యంబు గోలుపోయి ప్రాణ చెడి రిపులతోఁ బడలేక కళత్రప్రముఖజన్యసుఖవిముఖుండనై లేచివచ్చి నిలువ నీడయుఁ ద్రాగ నీరును గానక యేకాకినై యడవులు పట్టి తిరిగి తిరిగి కడ కీవృక్షంబుఁ జేరి స్వచ్ఛందాహారంబున నుదరపూరణంబు గావించుకొనుచుఁ గులగోత్రనామంబులు దాఁచుకొని మొన్నటివఱకు కాలము గడుపుచుండి, నీపెద్దతనంబు చూచి బుద్ధి భ్రమసి మిత్రవంచకుఁడవని తెలియంజాలక నీతోడిసఖిత్వం బంగీకరించితిని. నీవును పాపాత్మురాలైన నీభార్య దుర్బోధచేతఁ జెడుబుద్ధి పుట్టి, కుటిలోపాయంబున నన్ను మట్టుపెట్టఁ దలఁచి, మాయింట విం దారగింతువు గాని రమ్మని నచ్చికబుచ్చిక లాడిన నేనామర్మ మెఱుంగక నీమందిరమ్మునకుఁ దిరమ్ముగాఁ దల దాఁచుకొన నిశ్చయుకుఁడ నయి నితాంత సంతోషంబున బయలుదేఱి మధ్యేమార్గంబున నాకారవికారాదులచే భవదీయం బగుమనోవ్యవసాయం బూహించి పూర్వపుణ్యవశంబున నీయుపాయంబు తోఁచఁబట్టి బ్రతికి, పులి నాకి విడిచినవానిఁగా భావించుకొను చున్నాఁడను. ఆఁడువారు మంచి యెఱుఁగరు ; చెడ్డ యెఱుఁగరు ; పట్టికుత్సితములు పన్ని తమపట్టినపట్టు సాధించుకొనఁ జూతురు. నీవు నాతోడి చెలిమిం జేసి యిల్లు పట్టుకున్న నన్నే లాగుననైనఁ జంపింపఁ దలఁచి యిది యంతయు నీభార్య పన్నిన పన్నుగడ యయి యుండును. దేహములు బుద్బుదప్రతిమంబులు; పరువము ఫేనసదృశంబు ; సంపదలు తటిచ్చంచలంబులు ; అలంకారంబులు భిత్తిచిత్రంబులు ; దారపుత్రాదులా శ్మశానగమనములుగాని యా

వయిని వచ్చువారు కారు; ధర్మ మొక్కటియే తోడ వచ్చి తన్నుఁ గాచునది. అట్లయ్యును నీవు తగవును ధర్మంబును దలపోయక పక్షపాతి యగు తనువును నమ్ముకొని కీర్తిశరీరము విడిచి నిత్యం బగు నపఖ్యాతి గడియించుకొంటివి. ప్రాణాధికుఁ డయిన మిత్రునినే యిట్లు చేసిన పరమసాహసికునకు నీకు నితరులు తృణకణంబులు. మీఁద నీ వేమిగతిఁ బోవువాఁడవో! నీయట్టిమిత్రద్రోహిం జూచుచున్న నఘం బొదవును. ఇఁక నీవు నాముందఱ నిలిచి నన్నుఁ గనలింపక, వేవేగ నీయింటిత్రోవఁ బట్టి పొమ్ము" అని మూర్ఖును మొగమును జూడక దూరనాడి, నిరుత్తరుం జేసి యా ముసలితేని నక్కడనుండి సాగనంపెను. క్రకచుండును నిష్ప్రభుండై దిక్కును చూచుచు దోయిడిచేతుల న్మగిడి నిజనివాసంబునకుం జనియెను.

కాఁబట్టి మోసముచే నెట్టిపని నైన సాధింపవచ్చును. నాయం దనుగ్రహించి మీరందఱు నాకొక్క సాహాయ్యమును మాత్రము చేయుఁడు. మీరందఱును ముందుగాఁ బోయి బ్రాహ్మణుఁడు చను మార్గమునందు దూరదూరముల నిలిచి, అతఁడు మీసమీపమున నుండి పోవునప్పుడు 'విప్రోత్తమా! కఱకుక్క నేల కొనిపోవుచున్నా' వని ప్రశ్న చేయుఁడు. ఇంతమాత్రము మీరు తోడు పడితి రా, మిగిలినకార్యమును నేను జక్కఁ బెట్టెదను. అని యావృద్ధవంచకుఁడు పలికెను. మంచి దని యావనికి సమ్మతించి, తక్కినవా రందఱును బ్రాహ్మణున కగపడకుండఁ జని యాతఁడు వచ్చుదారిలో నందందుఁ గూరుచుండి, యాతనిరాకం బ్రతీక్షించుచుండిరి. ఇంతలో బ్రాహ్మణుఁడును మేఁకపోతు నీడ్చుకొని, మొదటివంచకుఁ డున్న తావునుండి పోవుచుండెను. అప్పుడు వాఁడు "అయ్యో! మీరు చూడఁ బోయిన బ్రాహ్మణోత్తములుగా నున్నారు. ఈకఱకుక్క నేల ముట్టుకొని తీసి

కొని పోవుచున్నారు?" అని యడిగెను. అందున కాబ్రాహ్మణుండు నేత్రాంతంబులఁ గెంపు గదుర, ఛీ ఛీ! త్రాగుఁబోతా! దురాగత భాషలు ప్రేలకుము. నే నధ్వరార్థము కొనిపోవుచున్న యీపవిత్ర మయిన భాగము నపవిత్ర మయిన శునకమునుగాఁ బలుక నీకు నోరెట్లు వచ్చినది? హో హో" మ్మని, యామాటలను లక్ష్యము చేయక తన త్రోవం బోవుచుండెను. మఱి నాలు గడుగులు సాగినతరువాత రెండవధూర్తుఁ డెదురువచ్చి మస్తకన్యస్తహస్తుఁ డయి నమస్కరించి, బ్రాహ్మణునివంకఁ జూచి, "స్వామీ! మీరు సర్వజ్ఞుం దెలిసిన వారు గదా? ఈనల్లకుక్క నెగ్గు లేక ముట్టుకొనుచున్నా రే" మని పలికి పోయెను. అందున కావిప్రుండు ఖేదమున నించుక సందేహించి, వానిమాటకు మాఱు చెప్పక మేఁకం గొనిపోవుచుండెను. ఇంతలో మూఁడవవాఁ డెదురుపడి, "ఇది యేమి; బాపఁడా! ఇంత యక్ర మమునకు లోఁబడినావు. నీవెత్తినది బ్రాహ్మణజన్మము గదా! అట్టి యున్నతం గులశీలముల నేటఁ గలిపి లోకు లెల్ల నవ్వఁ బట్ట పగలు రాజవీథిం బడి యీయపవిత్ర మయిన వేఁపి నెచటి కీడ్చుకొని పోయె దవు? ఈరాజ్య మేమిపాపము చేసెనో కాని కులాచార ధర్మములు నిర్మూలము లయి పోవుచున్నవి." అని వదరెను. అంత నాయనంతా సురుండు మతి వికలత్వంబు నొంద శంకా మగ్నుండయి, "ఒకరు కారిద్దఱు గారు; కన్నవారెల్లరు దీనిని వేఁపి యనుచున్నారు. నాకొక వేళ మతిభ్రమ జనియింపఁ బోలు" నని చింతించుచు, ఉల్ల ముయ్యాల లాగున నూఁగ నిటునటుఁ జనఁ దోఁచక యనుమానించుచు నిలుచుండెను. మొదటినుండియు బ్రాహ్మణు నెడఁ బాయక వెంబడించి వచ్చుచున్న యావృద్ధవంచకుఁడు, తనప్రయత్నము ఫలోన్ముఖము నకు వచ్చెఁగదా యని సంతోషించి, బ్రాహ్మణునకు వినఁబడునట్లు

గాఁ జేయనున్న తోఁడు దొంగతో నిట్లనియె. "పాప మీ ముగ్ధ బ్రాహ్మణుని వెఱ్ఱివానిం జేసి యెవ్వరో యుల్లు కుక్క నొకదానిం గట్టి పెట్టిరి. మాంచిదిగా యీతని దురవస్థ?" అని, విప్రుని యకార్యకరణమునకు వ్యసన పడునట్లు పలికి పక పక నవ్వెను. బ్రాహ్మణుఁడా మాటలు విని, యిందఱేక వాక్యముగాఁ జెప్పిన దబద్ధము కానేర దని నిశ్చయించి, తన ప్రమాదమునకు లోపల నొచ్చుకొనుచు యజనఛాగంబు నచటనే విడిచి పెట్టి, మరల వెనుకకుం బోయి ధూర్తులందఱుఁ గొలంకు కెలంకునఁ జేరి నవ్వఁ దటాకములో స్నానము చేసి శుద్ధుఁడై తడిబట్టలతో నింటికిఁ బోయి, పాపవిమోచనార్థము గాయత్రి జపించుకొనుచుండెను. ధూర్తులా మేకపోతుంగొని పోయి, చంపుకొని తినిరి.

అని మేఘవర్ణుండు చెప్పిన విని, చిత్రవర్ణుండు మరియు నిట్లనియె "ఘనకాలము శత్రువుతోఁ గలసి యుండుట యెంతో ప్రాణాంతికముగ నుండును. అట్టి స్థితిలో, నీవంతకాలము హిరణ్యగర్భునిపీట నిర్భయముగా నుండఁ గలుగుట చూడ నత్యద్భుతముగా నున్నది. శత్రుమధ్యమునఁ జిరకాలము నీవెట్లు గుండె గుదిరి యున్నవాఁడవో తెలుపుము." అనిన, మేఘవర్ణుండు సవినయంబుగా నిట్లనియె. "స్వామీ! కార్యార్థి యయి యున్నవాఁడు స్వప్రయోజనమును ముఖ్యముగాఁ జూచుకొని యెవ్వ రెన్ని బాధలు పెట్టిన నోర్చుకొని శత్రువును స్కంధమున వహించి మోచి యైన స్వకార్యము నుద్ధరించుకొనును. పూర్వ మొక వృద్ధసర్పము తనకార్యము నిమిత్తము కప్పలను మూఁపువయిం బెట్టుకొని మోసి, కడపటఁ దనమనోరథ మీడేర్చుకొనలేదా? దేవర కాకథఁ జెప్పెదను చిత్తగింపుఁడు.

కాంచీపురసమీపంబున నుండుజీర్ణోద్యానంబునఁ దడవుల నుండి మందవిషుఁడను విషధరవల్లభుం డొకఁడు వాసము చేయుచుండును. ఆతఁ డొక్కనాఁ డహర్ముఖంబున నాహారాన్వేషణార్థంబు సంచారంబు వెడలి యొక్కచోట భేకకలకలంబులు మిన్నుముట్ట గంభీరజలంబుల నలరారుసరోవరంబు పొడగాంచి యందుఁ బ్రవేశించి యామండూకంబుల నెల్ల భక్షించుమార్గము దొరకక, కొండొకవడి చింతించి యొక్కయుపాయం బూహించి తత్తీరంబున నేలపైఁ ఫణంబు వాల్చి వ్యాధిగ్రస్తునివిధంబున మూల్గుచుఁ బడి యుండెను. అది చూచి జలపాదుం డనుమండూకస్వామి చేర వచ్చి యిట్లనియె; "ఓనాగకులావతంసమా! నీవు తలఁచుకొన్న మహాబలునంత వానినయిన నొక్కగ్రుక్కను వాత వేసికోఁగలవు. అట్టి నీ విక్కడఁ గప్పలు కుప్పతిప్పలుగా బ్రోల దుముకులాడుచున్నను భక్షింప నొల్లక, ప్రాణములు కంటికొలుకులలోఁ బెట్టుకొని వచ్చి పడియుండుట యెంతేయు వింతగా నున్నది. ఇందులకుఁ గతిం బెఱిఁగింపు" మనఁగా నాహి యిట్లనియె: "నాకుఁ బ్రాపించినదుర్దశ మాతోడ నేమని చెప్పఁగలను! నేనీవఱకెన్నఁడును బొట్టకొఱకుఁ బ్రాణులను దేహీ యని యాచించినవాఁడను గాను. నేఁటికాలమునకు నాకు మీవంటివారి ననుసరించి పొట్ట పోసికొనవలసినదినములు వచ్చినవి. వేయేల! ఇక ముందు మీరనుగ్రహించి భోజన మిడిన భుజింప వలసినవాఁడను, లేకున్నఁ బస్తుండ వలసినవాఁడను నయినాఁడను. నిన్నటిదిన మర్ధరాత్రంబున నే నాహారేచ్ఛం దిమ్మరుచుండ, నొకభూసురకుమారుఁ డా[illegible]వను [illegible]నుచు దురదృష్టవశమున నాతలమీఁద నడుగు వైచెను. అయ్యవమానమును సహింపలేక నేనును బుస్సుమని విషాగ్ను లుమియుచుఁ [illegible] దత్క్షణంబ యావిప్రనందనుని కాలొడిసి కఱచితిని. ఆకాటు తిని విప్రార్భ

కుఁడు భయాతిరేకంబున గృహంబులోనికిఁ బోయి తండ్రికంతయుం
దెలిపి పులుకుపులుకున నేడ్చుచు విష మెక్కి మూర్ఛిల్లి నోర నురుఁ
గులుం గ్రక్కుచు నేలఁ బడి కన్నులం దేలవైచెను. బ్రాహ్మణుఁడును
గొడుకుం గోడలమీఁదనిడుకొని యస్తోక శోకమగ్నుఁడయి పరిపరివిధ
ముల విలపింపఁ జొచ్చెను. అప్పు డాతని బాంధవులు పలు దెఱంగుల
దుఃఖశోషణంబు లగుభాషణంబుల నాతనికి ధైర్యము చెప్పి మరలింప,
ఆయర్ధరాత్రపువేళఁ జిమ్మచీఁకటిలో నురిమీఁద వెన్కకు నీడ్చు
పాదములతోఁ బోయి విషవైద్యునిఁ బిలుచుకొనివచ్చి యాచిన్న
వానిని వీఁడు మీవాఁడు గాని మావాఁడు కాఁడని వారిపాదముల
మీఁదఁ బడవైచి, తదనుగ్రహంబున విషముక్తుఁడయి లేచి కూర్చున్న
కొడుకును జూచి యంతరంగంబు హర్షోత్తరంగంబయిన 'వీఁడు మీరు
పెట్టిన పెట్టువి జీవనము లిచ్చినయాఘనుని వేనోళ్ళఁబొగడి వీడుకొలిపి,
నామీఁదియాగ్రహం బుడుగక యాబ్రాహ్మణుఁడు వ న్నుద్దేశించి
యిట్లనియె: "ఓపన్నగమా! పున్నమచందమామను బోలునీ యర్భకుని
మోము చూచి, దయ పుట్టక నిర్హేతుకముగాఁ గాటు వేయ నీకు
నో రెట్లాడెను! సదా రంధ్రాన్వేషణమే పనిగాఁ గుటిలగతిన్వర్తించు
పాపజాతికి నీ కెట్లు దయ పుట్టును! నిష్కారణము గా విప్రబాలకుం
గఱచినయీదురితంబు నీదేహ మెల్లం జుట్టుకొని, నీయహంకారపంక
మింకకున్న ట్లింతవరకును నీ కాహారముగా నున్న భేకముల నీతలను
మోపించి దయామతి నవి యొసఁగిన యాహారము నే నీచేతం గుడి
పించుఁ గావుత' మని రోషావేశంబున ఘోరశాపం బిచ్చెను. పాముల
పాపముల నే మందును! ఆశాపాక్షరంబు లశనిపాతంబువోలె నాకర్ణం
బులఁ జాడి హృదయ భేదనంబు గావింప, నాయొడలు నావశము
గాక కాళ్ళు లేనివానివలెఁ గదల లేక మెల్లమెల్లఁగాఁ బ్రాఁకుచు

మీకృప నాశ్రయింప వచ్చితిని. దైవోపహతుండ నయి మీపాలం బడిననన్నుం జేయి విడువక, మీవాహనముగాం జేకొని యాహార దానంబు చేయుచు రక్షింపు చుండిన, ఎప్పుడును మీపాదములకొలువు సేయు చుండుదు." అనుడు జలపాదుం డుప్పొంగి యారోహణకౌతూహలంబు తన్నవివేకిం జేయ దంష్ట్రోరగంబుమాయావాగురం దగులు కొని దానియునుకువ కైకొనియెను. అంత నమ్మందవిషుండును జలపాదుని నిజభోగమున వహించి, కొండొకవడి చిత్రప్రచారంబున నిండు నందుం ద్రిప్పి లేనిబడలిక తెచ్చుకొని రోఁజుచుం దల వ్రేల వైచి యూరకుండెను. జలపాదుం డంతయుం జూచి, నీవేల యిట్లు నడవఁజాల కున్నావని యడిగెను. మందవిషుండు: "స్వామీ! నిన్నటి నుండి కబళమాత్రం బయిన నాహారంబు లభింపమింజేసి, శుష్కోపవాసంబున న్మాఁడుచు జవసత్త్వంబు లుడిగి జీవచ్ఛవంబనై యున్న వాఁడను. కటికియాఁకట నకనకం బడునా కిప్పు డాహారంబు దయ చేసినంగాక, వాహనకృత్యం బెట్లు నిర్వహింపఁ గలుగుదును? కడుపు నిండినమీఁదట మఱి నాచిత్రపదక్రమంబు దేవర చిత్తగింప వలయు." అనిన, నావాక్యంబులు నిజమ్ములని నమ్మి, యంతరంగంబు గరఁగిన వాఁడయి జలపాదుం డిట్లనియె: "ఓభుజంగపుంగవా! నే నొక్క మాట చెప్పెదను వినుము. మధ్యమధ్య నీవు నన్నడుగవలసిన పనిలేదు. కడుపుఁజిచ్చు దరికొనునప్పుడెల్ల వలసినన్ని మండూకంబుల భక్షింప నొక్కసారిగా నీకిదె యాజ్ఞయొసఁగినాఁడను. ప్రతిదినంబును నీయిచ్ఛ వచ్చినన్నిటిం గొన వచ్చును. ఇప్పుడు పోయి యథేప్సితంబుగ నాహారంబు గైకొనివచ్చి, మరల వాహనకార్యంబునం బ్రవర్తిల్లుము." అనిన మహాప్రసాదం బని జలమధ్యంబునం బ్రవేశించి, కఱవు దీఱం జిఱుకప్పలం గొన్నిటిం గిదుకు రన మ్రింగి జఠరానలం బార్చుకొని

మందారకరాజు నెదుర నిలిచెను. ఈప్రకారము యథేచ్ఛను బ్రతిదిన
మును వలసినన్నిటిని దిగ మ్రింగుచుఁ, దొలుత సన్నగాండ్రను బిదప
బలవంతులను దదనంతరము మంత్రులనుగా దిన క్రమమున జలపా
దావ క్షేమంబుగా హ్రదంబు నిర్మండూకంబు గావించి, కట్టకడపట
నాకప్పల తేనిని సహితము కూయిడం బట్టికొని మేనిమాంసం
బాప్యాయనంబుగ మెక్కి, యిప్పటికి నాప్రతిసమాప్తి యయ్యెఁగా
యని సంతోషించుచు, ఆకొలను వెడలి యొండొకచోటికిం
జనియెను.

నేనును మందవిషునిచందంబున నే యవమానంబున నోర్చి
కొని, ప్రతిపక్ష కార్యవిఘాతం బొనరించి స్వకార్య ముద్ధరించితిం.
బగ్గున మండుదవానలంబు వృక్షాగ్రంబులం గాల్చి విడుచుం గాని,
వానిని నిర్మూలము గావింపఁ జాలదు; శైత్యశీల మయ్యును నదీ
జలంబు తటస్థితవసుమతీజంబుల మూలంబులతోడఁ బెల్లగించును.
కాఁబట్టి మంచిమాటలతో సాధింప నచ్చునవిని బరాక్రమశక్తి బుచే
నైన సాధింపరాదు. అయినను హిరణ్యగర్భుఁడు సంధికిం దగినవాఁ
డనియె నామతము. అని చెప్పి మేఘవర్ణుఁడు మిన్నకుండెను

అంత మంత్రి దూరదర్శి చిత్రవర్ణునిపంకఁ దిరిగి యిట్లనియె.
"దేవా! సర్వవిధంబుల నివ్వేళ హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొని
యాతని రాజ్యంబున నాతనినె యథాపూర్వముగా నిలుపుట శ్రేయ
స్కరము. మున్ను నీవనుమఁ గర్పూరద్వీపమున నుండి యొకబకంబు
సింహళద్వీపాధినాథుం డగు మహాబలునికడకుం బంపఁబడియె నని
చారులవలన నేఁటి యుదయమునను విన్నాఁడను. విచారించి చూడ
హిరణ్యగర్భుం డిప్పటికి దూతం బంపుట, మనతో యుద్ధము చేయ
సారసరాజును సహాయంబు వేఁడుటకై యుండును. మన [illegible]

నిజమయ్యో నేని, మహాబలుండును బూర్వ మొకసారి మనచే నవమానితుం డయి యున్నవాఁడె కావున మహాసంతోషముతో హిరణ్యగర్భునకుఁ దోడుపడు ననుటకు సందియము లేదు. వారిరువురుం గలిసి కొని మనమీఁద దండు వెడలుట పొసంగునేని, ప్రస్తుతస్థితిని బట్టి విచారింప మనము వారిని గెలువఁ గలుగుట దుర్ఘటము. కాఁబట్టి హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొనుటయె యుత్తమపక్ష మని నాకుఁ దోఁచుచున్నది."

అనిన మందహాససుందరాననుం డయి చిత్రవర్ణుం డిట్లనియె. "హిరణ్యగర్భుఁ డెప్పు డాల మిచ్చి మనచేఁ బరాజితుఁ డయ్యెనో యప్పుడె రాజ్యాధికారపూజ్యత్వం గోలుపోయి మనకు సేవక ప్రాయుఁ డయ్యెను. అట్టివానిం బూజించి తెచ్చి మరల రాజ్యపీఠంబునం బ్రతిష్ఠింప వలసినంత యక్కఱ మన కిప్పు డేమి కలిగినది? అంత కలిగినప్పుడు పోలినట్లు చూచుకొందము. 'ఈనఁ గాచి, పాలమును నక్కలకుఁ బెట్టినట్లు, బాహుబలాధిక్యంబు పేరిమిని గష్ట పడి రణంబునం గెలుచుకొన్న రాజ్యంబును ఫలకాలంబున నొరునిపాలు సేయు నేల? ఈవిషయమున నక్రమముగాఁ బూనుకొని మహాబలుండు మనమీఁద ధ్వజ మెత్తినను నెత్తనిమ్ము. నాప్రతాపాలనంబు వేడిమి నాతఁ డింకొకసారి బాగుగఁ జవి చూచెడుంగాక!" అనుచుండ నొకశుకంబు కోఁజూచుఁ గొలువుఁగూటంబుదిక్కునకుం బఱతెంచుచు దూరమున నుండి "దేవా! సింహళద్వీపరా జనేకానీకంబులతోడ న్వడలి వచ్చి మనపట్టణ మాక్రమింప నూరిబయల న్విడియుచున్నాఁడు." అని కేక వేసెను. రా జావాక్యము విని యులికిపడి 'యేమి యేమి' యని యాత్రముతో నడిగెను. కొలువువారును ససంభ్రమములైరి. అంతఁ జిలుకయు సమీపమునకు వచ్చి రాజుదిక్కు మొగము చేసి నమస్క

రించి "దేవా! సింహళద్వీపరాజగు మహాబలుఁ డాకస్మికముగాఁ గోప
కారణ మేమియు లేకయె మనమీఁద దండు వెడలివచ్చి, తనసేనల
న్నగరంబువఱగడ న్విడియించుచున్నాఁడు. అతండు మనరాజధాని
న్సమీపించువఱకును, మనవారి కెవ్వరికి నాతని రాక తెలియ
దయ్యెను. వారిం జూచి యిప్పుడూరికావలివారలు రణసంభ్రమంబు
నం బరిభ్రమించుచున్నవారు. నేను ఫలంబులు తేర వనంబునకుం;
జని ఫలంబులుకోయుచుఁ దొలుదొలుత నొక్కవృక్షాగ్రమునుండి
దూరమునమిన్నును మన్నును నేకము సేయుచు లేచినధూళిం బొడ
గాంచితిని; డోలాందోళితమానసుండనయి దాని కారణంబు యోచించు
చుండ నింతలో గూఁతవేటుదూరమ్మున సైన్యకలకలంబు విననయ్యె:
పదంపడి బారులుతీరి మనప్రోలిదెసంజనుదెంచువత్తివారంబులనాలో
కించితిని; తదనంతరము పురోయాయియయివచ్చినయొక బకంబు
వలన నది మనపై నాక్రమింప వచ్చినసారసాధ్యక్షునిసైన్య మగుటం
దెలిసికొని, దేవర కాసమాచారమును నివేదింప వాయువేగమునం
బఱతెంచితిని.' అని మరలఁ జెప్పెను.

అప్పు డమ్మయూరరాజు రౌద్రరసమూర్తియై లేచి, కొలువు
కలయంజూచి యిట్లనియె — "దూరదర్శీ! నిన్ననో మొన్ననోకదా
మహాబలుండు మనమీఁద దాడి వెడలి వచ్చి బవరంబునం బరాభ
వంబు నొంది సేనల నేలపాలు చేసికొని తాను మాత్రము ప్రాణంబు
లతో నవులఁ బడి నిజదేశముం జొచ్చినవాఁడు. దానినంతను నింత
లోనే మఱచి తాను నొకమానిసి ననుకొని ప్రబలత్వదుర్బలత్వంబులు
తలంపక తగరువచ్చి కొండను దాఁకినట్లు మరల మనమీఁద నే
మొగంబున వచ్చి దండు వెడలినాఁడు! చూచితివా యాతనికెంత
కావరము! మన మిప్పుడపోయి యీమత్తునిజన్యంబు చేసి సహై

న్యంబుగా యమపురి కతిథిం గావింతము. అవార్యశౌర్యధుర్యుండ నగునాముందఱఁ దృణకల్పుఁ డగునీపక్షి యెంతటివాఁడు! ఈతని సైన్య మెంత? మున్ముందఁ యీవచ్చినవీరవారంబునెల్ల ఫేరవంబుల కాహారంబు గావించి వచ్చి, పిదప సింహళద్వీపమునకుం గూడ దాడి వెడలి యీసారి తప్పక యాతనిరాజధానిం గూఁకటివేళ్ళతోఁ బెల్లగించి పేరు లేకుండ నేలమట్టము గావింతము.” అనిన సవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె.

“ఇన్నాళ్ళవలెఁ గాదు. మొన్నటిపోరునఁ జేవ గలవారు పలువు రంతరించుటం జేసి మనసైన్య మిప్పుడు శూరశూన్యమై యున్నది. తామ్రచూడుండు పోయినతరువాత మనసేనలస్థితిగతుల నెఱిగి నడపి కార్యావసరంబున ధైర్యంబును శౌర్యంబును బాహువీర్యంబును మెఱయించి దళవాయితనంబు పూన సమర్థుం డగునూహాపోహావిచక్షణుఁ డొక్కఁడును నాకంటికిం గనఁబడకున్నాఁడు. అందుచే మన సైనికనికరంబులు బహునాయకత్వంబు గలిగి యున్నవి. ఎల్లకాలంబును సాహసంబు సాగిరాదు. శత్రు వొకప్పుడు లోఁబడినవాఁడే కదా యని తలంపం బనిలేదు; శిఖిశిఖాతప్తం బగుజలంబె పొంగిపడి యాయగ్నిం జల్లార్చుచుండుట లోకధర్మము. శకటగతచక్రంబు తెఱంగునఁ గాలగతులం గ్రిందు మీఁదును మీఁదు గ్రిందును నగుచుండును. కరనిహతకందుకంబునకుం బోలె భూమిపయిం బడినదేహధారుల కందఱకును బడుచుండుటయు లేచుచుండుటయు నైసర్గికము. నేనింతదూరము చెప్పుట నాప్రాణములు వంచించి కాదు. శరదంబుం బోలె ఘనగర్జితము చేయుటవలనం గార్య మెప్పుడును గానేరదు: మహాత్ములు సావధానముగా సాధకబాధకమ్ముల న్మంత్రిముఖంబునఁ జక్కఁగా నాలోచించి, యర్థానర్థంబుల నాషించి,

మతి కార్యనిశ్చయమున్ను చేయుదగును. రాజు తానెంత బలవంతుఁ
డగు[illegible] విచారము పెట్టుకోరాదు; పెట్టుకొని
నేని, నిశ్చయముగా [illegible] నొందును. సర్వ మెంత బలవంత
మయ్యెను, [illegible] యొక్క[illegible] మనము మాచు
చుండ లేదా? [illegible] జూచిన దేవర యివ్వాడు
న[illegible]. ఏకరు కార్యా
[illegible] చేసికొని యొక
పని[illegible] జంపు
కొని [illegible] కడపటఁ బశ్చా
త్తప్తుఁ [illegible].

గౌడదేశమునందలి యొక యగ్రహారమున దేవశర్మ యను పేరు
గల వేదజ్ఞుఁ డగు విప్రుఁ డొకఁడు గలఁడు. అతనికిఁ గొంతకాలము
సంతానము లేకపోవుట యొక్కటియే కాని వేఱుకొదవ లేక యుండెను.
అతనిభార్య యగు యజ్ఞసేని సంతానము లేనిదయి, పుత్రులం గని
పెంచు తనయీడువారిం గని ముచ్చట పడుచు, బిడ్డలనిమిత్తము
రోగులని వేషములు వేసుకొనువారినెల్లఁ గాళ్ళుఁ గడుపులుం బట్టుకొని
యాశ్రయించి వారిచే వేళ్ళు వెల్లంకులు గట్టించుకొనుచు, ఱాయి
గన్న ఱాతికి గుడి గన్న గుడికి మ్రొక్కుచు, ఎవ్వరేతీర్థము పేరు
చెప్పిన నచ్చటికిఁ బోయి మునిఁగి వచ్చుచు, లోకములో లేనినోములు
వ్రతములు పట్టుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలము గడచినపిమ్మట, నా
యింతి యీశ్వరానుగ్రహమువలన, గర్భవతియై యొక్కపుత్రకుం
గనియెను. లేక లేక కలిగినసంతాన మగుటంజేసి, తల్లిదండ్రు లాచిన్న
వానిని ఱొమ్ముమీఁదికాలు నేలఁ బెట్టనీక ప్రాణములకంటె నెక్కు
వగా గారాబమునఁ బెంచుకొను చుండిరి. ఒకనాఁ డాబిడ్డను బా

లిచ్చి నిదుర వుచ్చి, [illegible] నావలి యుంచి యాజ్ఞ చేసి [illegible] పోయెను. నాఁడు [illegible] రాజు [illegible] శ్రాద్ధదాన మిచ్చుటకొఱకయి [illegible] బ్రాహ్మణుల [illegible] వచ్చెను. సహజ దరిద్రుఁ డయిన యాశుక్లశ్రోత్రియుఁ [illegible]. "రాక రాక నేఁటికాలమునకు [illegible] సాహిత్యపరు [illegible] గాదని నాకే దాన మియ్యఁ దలఁచి వర్తమాన మంపెను. నన్ను భాగ్యవంతునిఁ జేయుటకై [illegible] తలంపుతో నేలిక పిలువనంపినప్పుడే, నా [illegible] భాగ్యదేవత సమయమున కీయసంకల్పము [illegible]. ఇఁకఁ [illegible] నాభార్య వచ్చు [illegible] దానము [illegible] చెప్పెదను! [illegible] నేమి పోవును నన్ను నిందారే [illegible] గంటికి [illegible] కావాలనుకొనుచున్న పిల్లవానికడం గావుండువారు లేరు; పోక మానిన నన్ను భూపాలుఁ డా దానము నన్యుల కిచ్చివేయును. నాకొరకే [illegible] చున్నది. బహుదినములనుండి కన్నబిడ్డవలెఁ బెంచుచున్న నకుల మున్నదిగదా? ఈ పెంపుడుముంగిస నాయింటికి రక్షక యుంచి కదలిపోయి దానమును స్వీకరించి యింట నున్నచో పరుగెత్తుకొని వచ్చెదను." అని [illegible] ముంగిసను [illegible] జెప్పి యా [illegible] పెట్టి, రాజమందిరమునకుం బోయెను. దా [illegible] ముని [illegible] బ్రాహ్మణునకి [illegible] రాజమందిరమున నుండెను గాని చిత్త మంతయు నింటిమీఁదను గౌమారునిమీఁదనె యుండెను. ఇంతలో నొకకృష్ణ సర్పము [illegible] పోవుచున్న పాముమీఁదకిఁ [illegible] వచ్చుచుండెను. దానిని

ముంగిస చూచి యెక్కుమొగు రెగిరి మెడపట్టుకొని కొఱికి ముక్కలు చేసి క్రిందఁ బడ వైచెను. అంత నాబ్రాహ్మణుడును రాచనగరం గానుపీసములు గ్రహించి, కొడుకుమీఁదిప్రేమ తన్నుఁ ద్వరపెట్ట నేలమీఁద మడమలు మోపక డోలాయమాన మానసుండయి మహావేగముతో వచ్చుచుండెను. బభ్రువుసుం దన స్వామియడుగులచప్పుడు విని, పాము నెత్తు రంటికొన్న నోటితో మార్గము పొడుగున రక్తబిందువులు జాఱ వీథిగుమ్మముదగ్గఱ కెదురేగి, సంతోషముతో నాబాపనికాళ్ళవ్రేళ్ళం బడి పెనఁగఁ జొచ్చెను. రక్తవిలిప్తముఖం బగునకులంబును జూచి గుండెలు తటతటఁ గొట్టుకొన, భీతిపరీతచేతస్కుండయి యాపాఱుఁడు తనకొమారునినె యానకులంబు చంపి వచ్చెనని యెంచుకొని, పెంచిన విశ్వాసమయిన లేక నాముద్దుఁ బట్టి నెత్తురుఁగందు నట్లు గఱిచితి వని దురహంకారంబున చేరువ నున్న దుడ్డుఁ ద్రాను హస్తమున నంకించి నకులమును మోఁదెను. ఆమోఁదు శిరంబునం దగుల గ్రుడ్లు వెడలఁ బెట్టి, నేలం బడి విలవిలఁ దన్నుకొనుచు నొక్కపెద్దయుఱ పఱచి నకులము ప్రాణము విడిచెను. అట్లాముంగియునుఱుఁ గొని యాభూసురుఁడు నందనుని కయి ప్రలాపించుచు లోనికిం జని తలిమంబునఁ జెక్కుచెమర్పకుండ నిదురించుచున్న బాలకునిఁ గని, ప్రమోదమానమానసుండయి, పదంపడి తొలావిహావంబున ఖండఖండము లయి పడి యున్న నల్లత్రాఁచును జూచి చోద్యపడి, కలయావు తెలిసికొని శోకోద్రేకమ్మున నురమ్మును శిరమ్మును హస్తతలమ్మున మోఁదుకొనుచు నెందు నెవ్వరికిఁ గలుగని కలుషము తన కొదవెంగా యని పెద్దతడవు రోదనము చేయఁ గొడఁగెను. కాఁబట్టి యేకార్యమును సావకాశముగా విమర్శింపక త్వరపడి చేయరాదు.

అని దూరదర్శి చెప్పిన విని యించుక యనుమానించి, శిఖండి ప్రకారంబు నిట్లనియె. 'మంత్రివరా! నీవిప్పుడు చెప్పిన దంతయు నాదరణీయముగనే కానవచ్చుచున్నది. కాని శత్రు వొక్కఁడు మనపట్టణమువిూఁద దండు వెడలి వచ్చి దాని నాక్రమింప నుపక్ర మించు చుండఁగా దీర్ఘాలోచన చేసి కార్యనిశ్చయంబు చేయవలయు నని జాగు చేయు చుండుట పాడిగాఁ గనుపట్టదు. మన యాలోచన కుదురు నప్పటికిఁ బురము దొద్ద పోవచ్చును. కాఁబట్టి ముందుగా నేకీతి నయిన నాతనిం బాఱఁదోలు సాధనము చూచుట ముఖ్యకర్త వ్యము. ఇప్పుడు వచ్చినయాపదను దొలఁగించుకొన్నతరువాత హిరణ్య గర్భుని సంగతి చూచుకొందము. నాకుంజూడ వీరవారంబుం గూరుచు కొని పోయి వైరిం దారసించి పౌరుషంబు నెఱపుటకన్న వైరవార ణంబునకుం దగినయుపాయం బన్యం బున్నట్లు కనుపట్టదు. అయినను నీబుద్ధిప్రచారంబునకు గోచరమయిన దేమయినం గలిగినఁ దెలుపుము. ఆలోచించి సర్వసమ్మత మయిన పక్షము నవలంబింతము. అనిన దాక్షాయ్యనాయకుం డిట్లనియె.

"మనము హిరణ్యగర్భునితోడం బోరి గెలుపు కొన్నవార మయ్యును, మన గెలు పొక గెలు పని సంతోషింప రాదు. ఏల యనిన—మనపాలం గల యోధవారంబులోఁ బేరు గలవారు పెక్కం డ్రాలము చేసి స్వర్గస్థు లయిరి; ఉన్నవారిలోను బలువురు కాయంబుల నిండ గాయంబులు గలవా రయి పోరికిం బనికి రానివా రయిరి. ఇట్టి యశక్తులను వెంటఁ బెట్టుకొని పోయి, మేమే శూరుల మని సాహ సంబున వైరిం దలపడుదు మేని మనవారు శరీరంబు దాన పడక రోపినంతవట్టు పోరాడినను దుదను బరాభవంబు నిశ్చయము. ఈ మహాబలుం డిప్పుడు మనమిూఁద దాడి వెడలుట, హిరణ్యగర్భుని

మంత్రి యైన సర్వజ్ఞుని ప్రేరణము చేతం గాని స్వబుద్ధిచేతం గాదు. తనతోంటి విరోధంబు సాధించు కొనవలయు ననుద్దేశంబును దానికిం గొంత తోడుపడి యుండ వచ్చును. అయినను దనమిత్ర మనోరథం బీడేఱు నేని ఈతండు సంతుష్టుం డయి తనపురికి మరలం గలవాం డగుట సందియము లేదు. మన మిప్పుడు హిరణ్యగర్భుని సమాధాన పఱుచు కొనుయత్నంబు చేయుటయె ప్రథమాభిమపేయ మయిన కార్యము. కాబట్టి ముస్సుంద యాహంసస్వామివారికి మనదూత యరుగవలయును; అట్లరుగుదూత కార్యసంఘటనం బొనర్చుకొని మరల మనలం జేరుటకు లోపలనె యీమహాబలుని దళముల వలన నొకటి పుట్ట కుండ నీక్షణంబ సారసరాజు నొద్ద కొక రాయబారిం బంపుదము. ఇట్లు చేసిన సకలము ననుకూలముగా నడచును." అనిన రాజును నానని యీకొనియెను. అప్పుడే రాజానుమతంబున మంత్రి యరుణముఖుని రప్పించి మహాబలునితోడం బలుక వలయు పలుకుల నెల్లం దేటపడం గఱపి, కార్యంబు పొత్తు పఱుచుకొనిరమ్మని పంచిన, నాతండును వినయవేషంబునం జని నగరంబు పఱుగడ నొక్క వనంబున నున్నస్కంధావారంబుం దఱిసి, సేనారక్షకులకుం దనవచ్చిన కార్యంబు చెప్పి మెల్ల సైనికులును మూఁకలు గట్టి తన్నుం జూచు చుండం దన్మధ్యంబున నొక్కచోం జందనతరు సమీపంబున లతాగృహంబున వసియించి యున్న మహాబలునిన్ ద్వారపాలకుల వెంబడిం బోయి సందర్శించి నమస్కరించి, యాతనియాజ్ఞానుసారముగా సమీపంబున గూరుచుండి చేతులు జోడించి యిట్లనియె.

"దేవా! జంబూద్వీపాధినాథు లగుచిత్రవర్ణ మహారాజుల వారు తాముగ దేవరివారితోడ నాడు మన్న మాటల విన్నవించెద; అవధాన ముతోం జిత్తగింపుండు. ఇరుగు పొరుగుల దేశముల కేలికల మయిన

మనము మనలో నిట్లు దుర్మత్సరంబు వాటించి మానుషధర్మమును
మఱచి లోకులు నవ్వులం దల నెత్తి చూడక జగడము లాడు చుండుట
యుచితము గాదు. మన మైకమత్యంబు పేర్మిని సోదరభావంబు గూరి
యుందు మేని, ముల్లోకము లొక్కటి నెత్తి వచ్చినను గలన న్మనలఁ
దేఱి చూడఁ గలవే? పూర్వమే వేళావిశేషముననో మన మనసులలోఁ
గ్రోధాగ్ని పొడచూపి మెల్ల మెల్లగా రాఁజి ప్రజ్వరిల్లి యుద్ధరూప
మునం జయ నెగడి యుభయపక్షములవారిం గొందఱ దహించి
యిప్పటికి కాఱినది; ఆఱి పోయినదాని న్నరల మండఁ జేయుచు మన
మనస్సీమలఁ గోపంబులు గాపురం బుండ నిచ్చుట యుభయులకును
క్షేమకరము గాదు. ఇకముందు మనమన్యోన్యస్నేహము నవలంబించి
మీమాట మేమును మామాట మీరును జెల్లించుచుఁ గూడి మనుట
మాయభిమతము. కర్పూరద్వీపాధీశ్వరుం డగు హిరణ్యగర్భుఁడు మన
కిరువురకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడుగా నుండఁ దగినవాఁడు. అతనిరాజ్యం
బాతని కిచ్చితి మని తెలిపి, మాతోడ సంఖ్యంబు నెఱప నాతనినడుగ
నేఁడె దూతను బంపు చున్నారము."

అని చెప్పి యూరకున్నఁ మహాబలుండును గొంతవడి చింతించి,
తనబలంబులు మార్గాయాసంబునం బడలి యుంటఁ జేసియుఁ దనవచ్చిన
కార్యం బనుకూలముగా ముగియుచిహ్నములు గానఁబడు చుంటం
జేసియు సంధిచేసికొనుటయే యిప్పటికుచిత మని నిశ్చయించి, పూర్వ
వైరంబు మాని సంధి కియ్యకొనియెను. అప్పుడు మహాబలచిత్రవర్ణు
లకుఁ గపాలసంధి యయ్యెను.

తరువాతఁ జిత్రవర్ణుండు తనమంత్రితో నాలోచించి, యుచిత
గతిని హిరణ్యగర్భునిపేర నొకలేఖ వ్రాసి, తల్లేఖం గొని పోయి
హంసస్వామితో యుక్తక్రమంబున సంభాషించి కార్యంబు పొందు

పిలుచుకొని రా నరుణముఖుండె తగినవాఁ డని యెంచి, అతనినె పయి నంబుచేసి క్రమ్మఱఁ గర్పూరద్వీపంబునకుఁ బంపి యాతనిపునరాగ మనంబున కెదురు చూచుచు దినము లెన్ను చుండెను. అతండును, కతిపయప్రయాణంబులఁ గప్పురపుదీవిం జేరి, రాజధానిం బ్రవేశించి, ముందుగా మంత్రిసందర్శనంబు చేసి నిజాగమనకారణంబు తెలిపి, యాతండు తన్ను వెంటఁ బెట్టుకొని పోవ హిరణ్యగర్భుని రహస్య వాసంబుఁ జొచ్చి, యచ్చట నాప్తవర్గంబుతో నిష్టకథాప్రసంగంబులఁ గాలక్షేపంబు చేయు చున్న హంసాధ్యక్షుని వీక్షించి, నమస్కార పూర్వకంబుగాఁ దన్నెఱిఁగించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లనియె. "జంబూద్వీపాధినాథుండు చిత్రవర్ణుండు దేవర సుగుణసంపదను బలు వురు ప్రశంసింపఁ బూర్ణమనంబుతో నాకర్ణించి, దేవరతోడిమైత్రి నపేక్షించి నన్నిటకుం బుత్తెంచెను. నేఁడు మొదలుకొని యథాపూర్వ ముగా దేవరవారు కర్పూరద్వీపరాజ్యాధికారంబు మరల వహియించి, లోకోత్తరముగాఁ బ్రజాపాలనంబు గావించుచు మయూరస్వామి తోడి సౌహార్ద్రసౌఖ్యం బనుభవింప నర్హులు," అని లేఖం జేతి కిచ్చెను. దానిం బుచ్చుకొని హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితో నాలోచించి తగిన ప్రత్యుత్తరంబు వ్రాసి ధవళాంగునిచేత నిచ్చి, 'నీవీయరుణ ముఖునితోడ జంబూద్వీపంబున కరిగి చిత్రవర్ణుని సందర్శించి యర్హ సంభాషణంబుల నాతని నలరించి యిరాజా బిచ్చి రమ్మని యానతి రొసఁగి, యరుణముఖుని నర్హసత్కారంబుల గారవించి చెప్పవలయు పలుకు లెల్లం జెప్పి, వీడుకొలిపెను.

అంత ధవళాంగుండును నరుణముఖుండును బయలు వెడలి, సరససంభాషణంబుల మార్గాయాసంబు వీసంబును గాన రాకుండ నడచి, కతిపయదినంబులకు జంబూద్వీపంబు చేరి చిత్రవర్ణుండు వొందు

కొలువుండి యుండ నాతనిపాదసందర్శనంబు చేసికొని, సందేశంబు సమస్తంబును నివేదించి, కృతకృత్యు లయిరి. మహాబలుండును మిత్ర కార్యంబు సాధించుకొని చిత్రవర్ణుని మన్ననఁ బడసి, పరమానందభరితుండయి సైన్యసమేతంబుగా నిజదేశంబునకుం జనియెను. నాఁడు మొదలుకొని మహాబలచిత్రవర్ణహిరణ్యగర్భు లన్యోన్యమైత్రిం బొదలుచుఁ, బరస్పరక్షేమలాభంబులఁ బత్రికాముఖంబులఁ దెలిసికొనుచుఁ జిరకాలము సుఖముగా రాజ్యపాలనంబు గావించిరి.

అని విష్ణుశర్మ సంధితంత్రమును ససాకల్యముగా వచియించి, మీరును సర్వసర్వంసహాపతులతోను సంధి కావించుకొని, యైక మత్యంబు పెంపున సకలసౌఖ్యంబుల ననుభవింపుఁడనిన, రాజపుత్రు లెంతయు సంతసించి 'దేవరమూలమున నజ్ఞానాంధకారంబునుండి వెలువడి జ్ఞానభాను సందర్శింపఁ గంటి' మని విష్ణుశర్మను నుతియించిరి. అంత సనయు లయిన నృపతనయులఁ దనవెంటఁ దోడ్కొని పోయి, సుదర్శనున కర్పించి, విష్ణుశర్మ యాతనిచే సకలసమ్మానంబులం బొంది, యొకయగ్రహారము బహుమానంబు వడసెను.

సంధితంత్రము, సంపూర్ణము.